DJ
411
.H7K4

CBN BRNCH
GenColl

HOORN
IN DE VERDRUKKING

3 Januari. Het jaar is goed ingezet! Vannacht is er zo ontzettend gevlogen en er waren zulke ploffen, dat we opgestaan zijn. Wat er precies gebeurd is kom je nooit te weten. Aag Pool heeft in Andijk een vliegtuig in 3 stukken neer zien ploffen. Het begon tegen 2 uur. Om 3 uur lagen we weer in bed en om een uur of 5 kwamen ze blijkbaar terug.
Er is een grote winkelruit gesprongen bij Fred. de Vries, meubelmagazijn aan de Turfhaven en bij Tromm, steengoed e.d. in de Gouw.
5 Januari. Tussen 12 en 1 uur weer hevig gevlieg. De a.s. schoonmoeder van mijn gedienstige woont in Warmenhuizen. Er kwam een 4-motorige Amerikaanse bommenwerper, 10 Canadezen sprongen er uit, het ding was blijkbaar aangeschoten. Ze kwamen heelhuids beneden. De piloot heeft een burgerpak gekregen en is er vandoor, de anderen werden gevangen genomen. Het vliegtuig cirkelde stuurloos rond en kwam ten slotte in een tuin van een N.S.B.-er terecht.
In de dijk, of eigenlijk de hooggelegen primaire weg, die de Berkhouterweg snijdt, vlak bij de stad, is een schuilbunker gebouwd, ingemetseld. Er schijnt nog niets in te zitten, er zijn deuren voor, die dicht zijn, een wacht is er niet bij. In de helling zie je de luchtkokers.
12 Januari. Gister tussen de middag, o, neen, het begon al om half elf, voortdurend zwaar vliegen. Mijn gedienstige gaat in het lazaret dienen, ze had zich opgegeven (ze liet voorkomen, dat ze gevorderd was) en werd nu opgeroepen. Ze moeten er 's morgens om 7 uur zijn, tot ± 1 uur 's middags, weer

terugkomen en als de boel opgeruimd is, kunnen ze weer weg. Ze krijgen de volle kost en verdienen 23 à 24 gulden per week.
De Duitsers zijn hier aan het vertrekken; bijna alle wagentjes zijn weg. We horen, dat in Purmerend alle scholen gevorderd zijn. Andere geruchten schrijf ik maar niet op.
De woonwagens zijn door de Duitsers in beslag genomen, de bewoners zijn in de stad ondergebracht; naar ik hoor in huisjes van alleenwonenden, die zelf naar het Hof moeten.
Er worden loopgraven gemaakt aan het eind van Achter de Vest bij de Pakhuisstraat achter de volière en ook aan het bolwerk dichtbij het Watertje. De wacht op het badhuis is weg.
14 Januari. Aan mijn man werd een ham te koop aangeboden, 30 pond wegende, voor *f* 600.—.
Ik hoor, dat op de dag vóór Kerstmis de eigenaar van het hotel De Doelen, Van Beek, weer vrij gekomen is. Er zijn weer andere arrestaties, niet zozeer door de Duitsers dunkt me, meer zwart handelaars.
22 Januari. Ook loopgraven aan de walkant van de Westersingel, stadszijde, vlakbij Geel.
Ik bracht schoenen van mijn man naar de schoenmaker N. van Beek aan het Kerkplein, waar ik al jaren klant ben. Hij heeft altijd nog goed geholpen. Ik kon ze er laten, maar wanneer ze klaar zullen zijn? Zijn knecht is nu door de weermacht gevorderd, hij had het altijd nog tegen kunnen houden, maar nu ging het niet meer. Hij is als schoenmaker hier aangesteld, gisteravond was hij nog bij zijn baas geweest en had gezegd: „Ik heb eigenlijk niets te doen." Het is ook idioot, want er gaan er steeds meer weg hier. Allerlei geruchten zijn er, maar niemand weet het natuurlijk; maar een feit is, dat we telkens soldaten met pak en zak naar het station zien gaan. Toch lopen er genoeg rond hier. Men zegt, dat

het lazaret in het St. Jansgasthuis in ieder geval blijft. Mijn gedienstige gaat daar nu 1 Februari als dienstbode heen, zoals ik al opschreef. De hospitaalschepen zijn weg.

28 Januari. Langs de waterkant van de Oosterpoortgracht, singelkant, zijn ijzeren paaltjes gezet met punten, een soort weerhaken bovenaan, waartussen gerold prikkeldraad aangebracht wordt.

Sedert verleden week zijn hier (Hollanders) in Duitse uniform met een zwarte politiepet aangekomen. Ze rijden met de Italianen op wagentjes enz.

Bij de Veliusbrug, in het gras vlak voor de Juliana-Bernhard-boom, is een diep gat gegraven. Mitrailleurnest? En behalve de loopgraaf bij de vogelkooi ook een aan de Vest, waterkant, voor het gymnastieklokaal.

2 Februari. De bomen aan het Venidse zijn gerooid. Naar we horen moet er een zeker aantal bomen door de Gemeente geleverd worden.

5 Februari. Aan het eind van de Veemarkt, tussen de meidoorns, is ook een diep gat gegraven. Voor een mitrailleur?

De zenuwoorlog wat betreft invasie en inundatie slaagt uitstekend, men praat over niets anders en er zijn in deze goede stad al mensen, die kachels en van alles en nog wat naar boven gesleept hebben.

11 Februari. Gister gingen er een massa vliegtuigen over in de loop van de morgen; later, ± 1 uur, kwamen ze weer terug en om ruim half twee kwam er een achteraan, die blijkbaar een mankement had, want hij vloog veel lager dan de andere. Plotseling een hevig geschiet met mitrailleurs, die bij de melkfabriek, die aan het Achterom en die van een oorlogscheepje, dat aan het houten hoofd lag.

Mej. Dell, onderwijzeres, en meneer v. d. Berg, onderwijzer, zijn gevangen genomen; het schijnt iets met de Joden te maken te hebben.

13 Februari. Ik hoor, dat ze (mej. Dell en de heer v. d. Berg) naar Rotterdam gebracht zijn.

16 Februari. Gisteravond gevlieg. Er kwam er een brandend in zee neer tussen Hoorn en Schellinkhout en een in zee vlak bij Andijk. Aag Pool zag het brandend in de wolken vliegen en ten slotte in vier stukken in zee vallen. Er zijn 3 lijken van geborgen en in Andijk begraven. Er mochten Andijkers bij zijn; de domine had iets willen zeggen, maar dat mocht niet.

25 Februari. Er wordt grond afgegraven van het landje aan het begin van het Visserseiland, dat verleden jaar door de Duitsers voor de „productieslag" gebruikt werd. Het gewas, voornamelijk kool, stond er miezerig bij. Nu zijn ze met vele karren met twee paarden, bemand met Italianen, bezig de grond te brengen naar het A.B.C., het Baadland en de Nieuweweg, waar het rond de keten met munitie gegooid wordt.

29 Februari. Er is vandaag geschoten op de boot Enkhuizen—Stavoren; 2 doden. We horen, dat er gisteren twee bommen gegooid zijn, een voor en een achter de boot; men beschouwt dit nu als een waarschuwing. Het was de boot van half één op weg naar Enkhuizen. De dienst is nu gestaakt, zoals aan het station vermeld staat.

Ik kocht vandaag 2 „zwarte" sinaasappelen, 50 cent per stuk. We deelden er één! Heerlijk, in een paar jaar niet geproefd.

7 Maart. Er zijn, hier in de stad, vele mannelijke personen opgeroepen, die moeten graven. De kabels van de automatische telefoon worden weer opgegraven.

15 Maart. Het graven gaat nog steeds door, d.w.z. het is misschien nu afgelopen, want ze zijn nu voor ons huis bezig geweest en vorderen vandaag tot aan de telefoon-centrale. Het is alweer dichtgegooid ook.

Allerlei burgers zie je graven, b.v. C. Kroon, kaaskoper en voorzitter van de Kamer van Koophandel. Nu was eerst zijn zoon opgeroepen, die hier altijd nog rond liep. Waar hij nu is weet ik niet, dat vraag je tegenwoordig niet, maar nu graaft papa; verder A. Oortman Gerlings, dan winkeliers, een caféhouder enz. Vanmorgen was er weer zwaar gevlieg en er werd geschoten (wat ik niet gehoord heb), maar bij onze buren is een gat in het dak geschoten, de kogel lag in de goot. Op meer plaatsen, hier in onze buurt, zijn kogels neergekomen en in de Ramen, vlak bij de Turfhaven, kwam een stuk van een uitlaatpijp of iets dergelijks naar beneden.

20 Maart. De N.S.B. heeft hier een zeer heldhaftige daad begaan. Ze nam een jongen uit de 5e klas R.H.B.S., André Volten uit Andijk, mee naar het kringhuis en knipten ze hem zijn haren af; hij had n.l. nogal lang haar, als uiterlijk teken van zijn artistieke neigingen! Dat waren communistische haren, zeiden ze, dat past niet tegenwoordig. Het was een kwajongensstreek van jeugdige N.S.B.-ers.

27 Maart. Er is weer eens iemand gevangen genomen. Joustra, een ambtenaar bij de Waterstaat. Een ander vierde zijn 25-jarig jubileum en er was 's morgens een feestje op het kantoor. De heren hadden papieren mutsen op en zo zijn ze over straat gegaan en langs het Stadhuis Op een paar van de mutsen zat wat oranje! Ze werden op het matje geroepen, het was een demonstratie en of ze al zeiden, dat ze er niets mee bedoeld hadden, dat hielp niet. Maar ze hoorden er eerst niets meer van, totdat Joustra een oproep kreeg Zaterdag in de Euterpestraat in Amsterdam te verschijnen. Hij is er heengegaan en niet teruggekomen.

30 Maart. De graverij is afgelopen, ze waren tot Avenhorn gekomen en dat heeft het nu overgenomen. Ze hebben een daverende eindfuif gehouden in twee

kroegen — in ieder denk ik 30 man, want er waren er 60.
Een dag of 14 geleden werd door 2 officieren de Maria-toren gevorderd. Mijn man kreeg een boodschap als voorzitter van Oud-Hoorn. Toen hij op het Stadhuis kwam, hadden ze daar al een verordening opgediept over het sparen van historische gebouwen.
Dat is nu de Burgemeester voorgelegd, die toen naar de Ortskommandant gegaan is en het bleek, dat die er niets van wist. Het ging dus niet door. Mijn man heeft direct aan Dr. Kalf geschreven, de directeur van de kunstbescherming, en hij kreeg dadelijk een papier, waar in het Hollands en Duits op staat, dat de toren als oudheidkundig gebouw niet voor militaire doeleinden gebruikt mag worden. En nu vandaag kreeg hij er nog een brief overheen, een Duitse, waarin met klem gewezen wordt op het belang van de toren en die door Dr. Kalf en een Duitser ondertekend is. Als nu het papier dat aan de deur hangt (mijn man heeft het laten fotograferen en het origineel bewaard) keurig ingelijst met dik spiegelglas er voor, niet helpt, dan kan hij het origineel laten lezen.
1 April. Dit kwam vandaag klaar. Je kunt nu maar tot de toren lopen, verder is het weggetje langs de gracht met prikkeldraad afgesloten tot de vogelkooi. De gehele berm aan de waterkant zit vol loopgraven. Dat rijden met grond is nu afgelopen, alle huisjes zitten tot aan het dak er in. Het is hier nog vol wagentjes en er zijn een massa paarden; wij moeten die maar te eten geven. Met de groente is het helemaal mis, je kunt bijna niets krijgen. Spinazie is er en zwarte lof. In de steden is het natuurlijk veel erger. Ik krijg nu weer 2 maal per week een fles melk, gelukkig.
Ze halen de keien en de klinkers, die op het gemeente-

terrein, het z.g. keienerf, liggen, weg; alles stelen ze mee.
Ik heb nog nooit opgeschreven, dat ik onlangs voor *f* 3.60 taai-taai naar Haarlem stuurde, ik deed dat al eerder, voor bonnen van de dames waar mijn moeder mee in hetzelfde tehuis woont en deze keer kwam het niet over. Er wordt veel gestolen.
3 April. Er moeten vele lieden graven enz., mr. Spandau, mr. Buiskool, de heer Loots, tandarts, enz. Ze moeten werken in Schoorldam, boomstammen naast elkaar zetten en daar eerst een put voor graven. Ze gaan 's morgens met de eerste trein naar Alkmaar, met het trammetje naar Warmenhuizen, drie kwartier lopen naar Schoorldam; 's avonds kwart voor acht hier weer terug.
9 April. Donderdag voor de Goede Vrijdag zijn de leraren van de R.H.B.S. en de onderwijzers opgeroepen voor hetzelfde doel.
15 April. De werkers moeten nu in barakken slapen. Ze moesten de kribben nog timmeren, er was stro voor en ze kregen één deken; sommigen trokken over hun kleren de winterjas nog aan. Wie onder ligt krijgt al het stof van boven op zich, omdat het stro er zomaar in ligt.
Met Pasen kocht mijn man voor ons ieder een ei à *f* 1.30 per stuk.
17 April. Zaterdag is de Burgemeester geïnstalleerd. Er waren N.S.B.-ers en een troep landwacht met geweren. Bij de kapper Schneiders op de Turfhaven werd een onderduiker gepakt; de kapper werd zelf ook meegenomen. Doordat de N.S.B.-ers bezet waren vandaag, moesten 2 goede agenten deze lieden en een boef naar Amsterdam brengen. De boef sprong onderweg uit de trein. Een agent trok aan de noodrem en zette hem na, zodat de trein verder ging met één agent en de beide anderen. Deze zijn niet op hun bestemming in Amsterdam aangekomen, ze zijn ge-

drost en ondergedoken! Ook de vrouw van de agent is weg en nog dezelfde middag is zijn huis leeg gemaakt door de buren, dat is tegenwoordig de methode.

8 Mei. We krijgen hier 30 man landwacht, of eigenlijk zijn ze er al. Verleden Maandag, 1 Mei, moest de heer Van Berkel, die met enige klassen van zijn lagere school in het burgemeestershuis zat, er uit wezen, het werd in orde gemaakt voor de landwacht. Ze zijn er nog niet in, het wordt in orde gemaakt, Van Berkel komt nu met twee klassen in het koor van de Noorderkerk. Dat kan ook maar niet ineens, er stond n.l. een groot orgel uit een kerk te Den Helder, die afgebroken is. En de eerste klasse komt in een lokaal in de Amsterdamsche Bank op de Roodesteen.

Er liggen landmijnen in de terreinen langs de Nieuweweg, dus in een gedeelte van de boomgaard van Oortman Gerlings en in het land daar naast. In dat land staat aan de zijde van de Holeweg een bord met „Minen Todesgefahr", een doodskop en dan in het Hollands: „Mijnen, levensgevaarlijk". Ook in het land aan de andere kant van de Nieuweweg, het bord staat ook daar aan de kant van het Bullepaadje.

13 Mei. De landwacht is voor een deel in het huis getrokken, ze waren bij burgers ingekwartierd en zijn dat blijkbaar gedeeltelijk nog.

Gisternacht werden we ± 1 uur wakker van gedreun, we hoorden geen vliegen, het zal wel scheepsgeschut geweest zijn. Vanmiddag trokken er ook weer vliegtuigen over. Het was van de week nogal rustig geweest.

Bij lieden waar de man ondergedoken is, omdat ze niet voor de weermacht willen werken, worden mensen ingekwartierd, b.v. bij het jonge mevrouwtje Peetoom (man vliegenier, dook onder toen hij graven moest) is een landwacht ingekwartierd en nu

heeft ze aanzegging gekregen, dat er een gezin komt, terwijl ze een meneer van het Proefstation krijgen zou, die geen huis kan krijgen. De meneer van het Proefstation maakte er werk van bij het evacuatie-bureau, zodat nu de vraag is wie het winnen zal.

21 Mei. De landwacht is nu geheel in het burgemeestershuis; ze worden algemeen „Jan Hagel" genoemd, ze hebben n.l. dubbelloops jachtgeweren en schieten met hagel. Ze schijnen speciaal op onderduikers te jagen. Eergister stonden ze in de buurt van het station en vroegen naar persoonsbewijzen.

29 Mei, 2e Pinksterdag. Prachtig weer, er wordt beide Pinksterdagen ontzettend gevlogen. Honderden machines gaan er over; er werd nog geschoten ook.

Vóór het burgemeestershuis staat nu een landwacht op wacht. Mevrouw De Visser moet nu uit het tuinhuis. Ze hebben dat nodig om de goederen, die ze in beslag nemen, op te bergen. Verleden week kwamen er al 3 schapen in de tuin, die binnen een paar dagen de gehele tuin kaalgegeten hebben. Ze stonden 's nachts te blaten voor het open slaapkamerraam van mevrouw De Visser en vraten een stuk van het gordijn op, dat naar buiten waaide.

2 Juni. De gevolgen van de aanwezigheid van de landwacht zijn vreselijk. Er werd eerst een landwacht vermoord in Avenhorn, ze kwamen een onderduiker arresteren. De vader, een tuinder, was er bij, had net een koolmes bij zich en sneed de landwacht pardoes de nek af; vader en zoon zijn doodgeschoten, zo verteld wordt. In Zuidermeer, dicht bij Bobeldijk, is ook een schietpartij geweest, landwacht dood en een boer dood. 's Nachts 31 Mei zijn in Blokker twee landwachters doodgeschoten door een aantal lieden van een geheime organisatie. Een van deze is bij de schietpartij ook gedood. Voorts werd een N.S.B.-er uit Blokker, die dienst moest doen als

hulp bij de landwacht, in zijn been geschoten. Hij ligt in het ziekenhuis. Het antwoord op de vermoording van de landwachter is geweest, dat vannacht Dr. Wytema in Westwoud doodgeschoten is. Er werd gebeld, mevrouw had uit het raam gekeken, ze zeiden hier is een patiënt en toen mevrouw vroeg waar hij dan was, kwam er iemand hulpbehoevend uit de auto strompelen. De heer Wytema ging naar beneden, zijn vrouw hoorde een schot en een klap van de deur. Ze vloog naar beneden en vond hem dood in de gang liggen. Een slechter manier van doen is niet denkbaar. Het andere slachtoffer is een zekere Nierop uit Berkhout, iemand, die zich nooit ergens mee bemoeide; er wordt dan ook met stelligheid beweerd, dat ze een paar huizen verder moesten zijn. De koppen van de iepen op de Noorderveemarkt worden er uitgezaagd op last van de weermacht, omdat er meer zicht moet zijn voor het geschut, dat op de treinen staat. Ze worden tot pl.m. huishoogte afgezaagd. Ook de beuken aan de ingang van de begraafplaats moeten er aan geloven. De rest van de bomen moet blijven staan, daaronder staan de wagentjes (n.l. op de Veemarkt).

Er wordt weer ontzettend op treinen geschoten, het begon met Pinkster al. Ook weer ettelijke keren bij de Heer-Hugowaard, n.l. op de locomotief van de Helderse trein.

7 Juni. De invasie in Frankrijk is dus begonnen. Hier zijn zenuwachtige mensen, vooral door de waarschuwing van de Engelse radio, dat in ons land op een diepte van 35 km. uit de kust de spoorlijnen gebombardeerd zullen worden. Een bewoner van onze buurt is vanavond met zijn gezin, met de bus, naar Wognum gegaan om daar bij iemand te overnachten.

8 Juni. Hij is weer bekomen van de schrik en blijft weer thuis. Er worden kuilen in de grond gegraven in het plantsoen voor het station, onder de meidoorns

is het vol. Aan de weg naar Blokker maken ze ze ook, ruim een meter diep. Aan het Keern en de Berkhouterweg waren al enkele van die dingen, ook een paar van beton. De vernieling van de bomen schiet nog niet hard op. Op de Noorderveemarkt de iepen het dichtst bij de Westersingel, waar ze ook met een paar begonnen zijn. De beuken op de begraafplaats zijn nog intact.

9 Juni. De gatengraverij neemt steeds toe, voor ons huis (Noorderplantsoen) helemaal in de rand van het gras en langs de paden zover als het plantsoen reikt. Het gebeurt door Hollandse werklieden en een Duitser geeft aanwijzingen waar ze moeten graven. Mijn man vroeg hem waarvoor het was. Hij had „keine Ahnung" zei hij.

10 Juni. Gisteravond grote commotie in de stad, de Duitsers zijn voor het grootste deel vertrokken, ook de Italianen met de wagentjes. Een paar wagentjes zijn achtergebleven. Er werd minstens gedacht, dat er invasie was. Waar de soldaten heen zijn weten we niet; de wagentjes staan in het boerenland, Bobeldijk enz. Wat dat moet weten we niet. Op verschillende plaatsen staan Duitsers met geladen geweren op wacht, bij het Missiehuis, bij het stationsemplacement en bij het postkantoor.

13 Juni. In de verte zwaar geschiet vannacht en daarna raasden vliegtuigen over gedurende een half uur.

16 Juni. Het schijnt hier toch ambulance te blijven. De borden zijn veranderd. Het hospitaal in Heiloo is opgeheven, zeker te dicht bij de kust. Er zijn hier gewonden heengebracht, naar het St. Jansgasthuis. Er staan nu borden met „Krankensammelstelle" en dat gaat naar de R.H.B.S. Dan borden met „Zum Hafen", „Zum Bahnhof", „Abmarschweg" en „Zur Ausweiche". De Spaanse ruiters bij het Parkhotel zijn weg; er wordt nog meer prikkeldraad opgerold en dat wordt naar Grosthuizen gebracht. Het prik-

keldraad langs de Vest, dat bij de Maria-toren begon tot voorbij de vogelkooi, is ook verdwenen; de vaten benzine, die daar onder de grond bewaard werden, zijn weg.

Er staat ook een bordje bij de gaten in het plantsoen voor het station, waarop staat: „Deckungslöcher".

22 Juni. Gistermiddag is de heer J. D. Poll, directuur van de R.H.B.S., gevangen genomen door de Sicherheitspolizei en per auto naar Amsterdam meegenomen.

23 Juni. Poll zit in de Weteringschans. Wij weten nog niet waarom hij gevangen genomen is. Er werd wel huiszoeking gedaan, maar vermoedelijk zullen ze wel niets bijzonders gevonden hebben.

26 Juni. Vandaag zijn ze ook begonnen met de beuken aan de ingang van de begraafplaats te dunnen. Twee beuken zijn gerooid. De Noorderveemarkt en de hoek naar de Westersingel zien er afgrijselijk uit. De Deckungslöcher bij het station zijn een welkome speelplaats voor de jeugd. Die aan de kant van de Noorderstraat zijn al bijna weer dicht en ze blijven zo liggen ook.

29 Juni. Ook de tanks, waarop „Trinkwasser" staat, worden meegenomen. De witte stenen, waartussen ze ingemetseld stonden, gaan waarschijnlijk ook mee; de muurtjes worden tenminste afgebroken.

Het Witte Paard is leeg, het werd hevig schoongemaakt, maar mogelijk is het nog niet vrijgegeven. Een kennis van ons kocht een buitenband voor zijn fiets voor *f* 450.—.

1 Juli. Uit de lagere school in de Joh. Messchaertstraat worden ook de kribben, stoelen enz. gehaald. D. Saal, architect te Alkmaar, was eens langs zijn huis gelopen, dat al maanden geleden gevorderd was. De meubels vrijwel allemaal weg, de piano, haarden, tapijten, lampen, alles verdwenen. Hij vertelde het ons zelf, het is geen verzinsel.

5 Juli. Er worden weer huizen in beslag genomen, allemaal omgeving Joh. Messchaertstraat, n.l. van Soeters, d.i. hoek Draafsingel—Kruitmolenstraat, dan een stuk of wat in de J.Pz. Coenstraat, van Steenblok en Raadsveld, die er net een maand in wonen. Hoek Draafsingel en J.Pz. Coenstraat. Naar we horen worden het Missiehuis en de R.H.B.S. voor lazaret gebruikt en de lieden moeten ook in huizen. Het huis van Mr. Spandau aan de Draafsingel is vrijgegeven.

In de haven ligt n.b. de Portunus (van de rederij Fop Smit) uit Rotterdam, waarmee de havenvaarten gemaakt werden. Dit schip is door de Duitsers gevorderd en moet eventueel de gewonden van hier naar Kampen brengen.

7 Juli. Een hele emotie vanmorgen. Om ± 8 uur werd er hevig gevlogen, er kwamen weer hele formaties machines over, zoals zo dikwijls. Mijn man en ik stonden in de tuin te kijken en plots zagen we een heel klein puntje vuur onder aan een machine, die net boven ons was. Daar brandde er een en al dadelijk schoten de vlammen er uit. Wij vlogen naar binnen en ik ging nog even kijken en zag als het ware een parapluie van brandende voorwerpen naar beneden komen. Angstig was het. De mensen op straat vlogen naar alle kanten en velen kropen in de gaten hier in het plantsoen. Even was het nog stil, toen een gierend geluid, daarna een rommelen als van donder. Dat zijn bommen, zeiden we. We hoorden nog wat geplof, maar niet erg en gingen toen op de straat kijken. Dikke rookwolken achter het station. Langzamerhand hoorden we wat er gebeurd was. Het is wonderbaarlijk goed afgelopen. De bommen kwamen in het begin van de Drieboomlaan en aan het eind van de Merensstraat neer. Het huis Drieboomlaan no. 39 is verwoest, dat er naast staat te waggelen. In no. 39 is de 32-jarige vrouw Kramer, geboren

Deen, gedood. De man is gewond, het kind werd door Ds. de Wijs, die er over woont, onder het puin vandaan gehaald; het heeft geen letsel. Van vele huizen zijn de ruiten stuk en er liggen hier en daar nog bommen, zodat de laan afgezet is.
Alle ramen zijn voorlopig dichtgemaakt met karton. Ook sloeg een bom door een huis midden aan de Drieboomlaan, geen brand en geen ontploffing. De mensen moesten er uit en de omwonenden mochten ook gedurende een paar dagen niet in hun huizen blijven. In de Merensstraat is een gat in de straat geslagen en daardoor zijn enige huizen in elkaar gezakt. Een motor en een deel van een vliegtuig kwamen neer aan de Geldeloozeweg, waar hij de scherpe bocht maakt; een gedeelte op een land achter de Tweeboomlaan en een staart lag in de tuin bij de heer Sleutel tussen het huis en de garage aan de Westersingel no. 6, het eerste huis aan de kant van het Weeltje. Het is een wonder, dat daar geen ongelukken gebeurd zijn, het stuk paste er om zo te zeggen precies tussen. Drie lijken zijn hier uitgehaald, die door de Duitsers met militaire eer gekist werden. Hier vlakbij, in het land achter Het Witte Paard, is een vliegenier te pletter gevallen; de parachute was niet opengegaan.
Wij zagen, toen we buiten kwamen, drie parachutes in de lucht hangen en een groot aantal brokstukken nog rond vliegen.
Deze drie parachutisten ben ik waarschijnlijk tegengekomen op het Keern, geëscorteerd door Duitse soldaten. Een er van had een verbonden hoofd, van een ander was het hemd met bloed bevlekt. Toen ik later terugkwam waren ze net bij hotel Geel aangeland, ze moesten met zijn drieën achter in een open auto'tje, twee Duitsers voorin en daar gingen ze. Mijn man zag er op het Oost bij de Ortskommandantur aankomen, die werden daar per vrachtauto

gebracht. Veel brokstukken zijn op het Keern en omgeving terechtgekomen, zonder ongelukken te veroorzaken. Bij Sleutel aan de Westersingel kwam ook nog een mitrailleur door het dak en belandde op de slaapkamer in het bed van meneer. Vele projectielen vielen in zee. Enige huizen aan de Westerdijk zijn ontruimd, omdat er bommen liggen. Vlakbij het gebouw van Kunst na Arbeid en bij de pompmachine.

10 Juli. De gaten in het plantsoen voor het station zijn door het voortdurend spelen van de kinderen er in weer half dicht geraakt, sommige zelfs vrijwel helemaal. Vanmiddag om 3 uur moesten de mannelijke bewoners van de Noorderstraat aantreden met een schop en ze weer op de vereiste diepte van 1.25 m. brengen. Onze buurlieden Frens en Ds. de Pree waren uit de stad, maar notaris Kerkhoven was dapper bezig.

11 Juli. Vanmorgen om 8 uur werd het graven hervat, ook Frens en Ds. de Pree deden mee. Voor 12 uur was het klaar.

Vanmorgen is een bom tot ontploffing gebracht op de asbelt, waardoor alle ruiten aan het A.B.C. sprongen.

Over de oorzaak van het vliegongeluk op 7 Juli lopen de meningen uiteen. Een jager schijnt in botsing gekomen te zijn met een bommenwerper, waarna beiden in brand geraakten en omlaag stortten. De lijken, die hier gevonden zijn, zijn op het kerkhof begraven. Er lagen een massa bloemen op, hetgeen verboden werd en de bewaker is verantwoordelijk gesteld; ze worden dus telkens weggehaald. Toen ze de eerste keer weggehaald waren, lagen er direct weer andere, vandaar het verantwoordelijk stellen van de bewaker.

14 Juli. Eergister is de heer Stuifbergen, R.-K. onderwijzer, met vrouw en zoon gevangen genomen. Het was om een andere zoon te doen, die voor de

organisatie werkt, maar die was al gevlogen. Er is er trouwens één van de organisatie gepakt en de anderen zijn er toen allemaal vandoor gegaan. (Met de organisatie wordt bedoeld de lieden, die voor onderduikers zorgen.)
Donderdagavond werd de heer C. Kroon met zijn jongste zoon gevangen genomen door de landwacht en meegenomen naar het burgemeestershuis. Hij heeft daar de gang moeten dweilen en aardappelen moeten schillen. Vrijdag, dus gister om 5 uur, waren ze weer vrij. De oudste zoon is n.l. ondergedoken. De jongste, die ook gepakt werd, moet nu naar Texel, zoals zovele oudere en jongere lieden uit de stad. Dat duurt een maand en dan moeten weer anderen. Poll is weg van de Weteringschans, zijn vrouw weet niet waar hij is; ze ging vragen aan de Euterpestraat, maar daar zeggen ze niets.
20 Juli. Een paar nachten werd er weer gevlogen, gelukkig niet vlak boven de stad.
Poll is naar Haaren overgebracht.
27 Juli. Vanmorgen stonden 2 landwachten bij de Hulk, ze hielden een auto aan die stopte en de landwachten werden pardoes neergeschoten; één dood, de ander gewond. Van de daders geen spoor. De landwacht is erg actief aan de trein; er staan er 6 of 8 op het Stationsplein en houden iedereen, die pakken heeft, aan. Het gesleep met fruit heeft ook weer een grote omvang aangenomen. Er zijn natuurlijk veel zwarte handelaars bij. De lieden die aangehouden worden gaan dan in optocht geëscorteerd door de landwacht naar de Roodesteen, waar het fruit binnen gebracht wordt in het burgemeestershuis.
29 Juli. Gisteravond werden verscheidene mensen gewaarschuwd, dat er 's nachts 30 mannen opgepakt zouden worden, waarvan er 5 doodgeschoten zouden worden.
Enigen werden spoedig door een politie-agent ge-

waarschuwd en een dokter, die ik ken door een mare-chaussee. Er is gelukkig niets gebeurd.

31 Juli. Dezer dagen is er een huiszoeking geweest bij Ds. Boers aan het Oost; hij werd er van verdacht 5 Italianen verborgen te houden. Hij zelf was niet thuis en ze keken zeer oppervlakkig; het waren de Feldgendarmerie en een Hoornse agent. De volgende morgen moest Ds. Boers bij de Feldgendarmerie komen en hij zei, jullie gelooft het toch zelf niet, dan had je wel beter gezocht en mij opgewacht; nu had hij alle tijd gehad om er vandoor te gaan. Dezelfde dag gingen ze huiszoeking doen bij de heer P. Meijer op de Korenmarkt, directeur van de Hoornsche Bank, die er van verdacht werd uitrustingsstukken en papieren van die Italianen verborgen te houden! Ook zonder resultaat. Er zijn dus Italianen voortvluchtig, die burgerpakken hebben.

Mevrouw Poll heeft haar man in Haaren bezocht; ze ging om de huissleutel vragen en ze mocht hem wel even spreken, als ze maar niet vroeg waarom hij gevangen genomen was. Hij zag er goed uit en had een goede dag, zij was er; hij had haar mogen schrijven. Hij was naar buiten geweest en hij had er twee bij zich in de cel gekregen, een vliegerofficier en een ambtenaar. Er was natuurlijk een Duitser bij tegenwoordig, die heel aardig was. Poll heeft het daar goed, zei hij; op de Weteringschans was het vreselijk.

16 Augustus. Vanmorgen trokken ontzettend veel vliegtuigen over, zeker wel duizend. Om kwart over elf werd bij Westwoud de trein Enkhuizen—Hoorn beschoten, gelukkig geen ongelukken; reizigers en personeel waren er bijtijds uit. De locomotief was doorzeefd, totaal stuk. Pas om een uur of twee werd de trein naar Hoorn opgetrokken en dat met die volte van alle fruithandelaars, voornamelijk zwarte handelaars. Het is trouwens merkwaardig zoveel als

er, ondanks het veelvuldig geschiet op treinen, gereisd wordt.
Er komt een jong leraresje, mej. Advocaat, voor scheikunde aan de R.H.B.S., die dus hier een onderdak moet hebben. Ze heeft overal gelopen en eindelijk, verleden Zaterdag, was er iets vrij, n.l. bij mevrouw Wolthuis; haar man, ambtenaar bij de Waterstaat, is ondergedoken. Zoals ik al eerder boekstaafde, krijgen de vrouwen van ondergedokenen, gezinnen op hun dak als er een onderdak nodig is. Zij had ook bericht, dat ze zonodig een gezin kreeg. Ze had ze Zaterdag niet direct aangenomen, omdat ze vreesde, dat het niet mocht en omdat ze niets van de lerares afwist. Mijn man ging Maandag op het Stadhuis informeren, daar zei men, laat dat meisje zich direct in laten schrijven in Hoorn, dan heeft ze recht van spreken, ze moet hier wonen. Ik ging met dit bericht naar mevrouw Wolthuis, die me vertelde, dat ze haar aangenomen had en n.b. 's morgens bericht kreeg, dat ze een vrouw met kinderen bij haar in kreeg. Ze ging direct naar het politiebureau, de administrateur belde iemand op, die dat op het Stadhuis allemaal bedisselt en heeft net zo lang gepraat tot hij het huis vrij kreeg en mevrouw Wolthuis de lerares kon nemen.
Vrijwel iedere avond laat, tussen elf en twaalf uur, horen we tegenwoordig vliegtuigen gaan, maar gelukkig niet boven de stad, noordwestelijk, dus blijkbaar langs de kust.
22 Augustus. De melkboer J. Bartels zei op srtaat tegen iemand: het gaat goed, hè. Dit hoorde iemand en nu moet Bartels een maand naar Texel; ook Potter, het hoofd van de christelijke lagere school, daarmee is iets dergelijks gebeurd.
26 Augustus. Vannacht zijn Keet, Haring (beiden van het Kleine Noord), Schneiders van de Veemarkt en Kaldenbach de klompenhandelaar van het Kleine

Noord, die op de Roodesteen woont, gevangen genomen. Ik hoor, achteraf, dat Keet en Kaldenbach niet thuis waren; Schneiders en Haring zitten in het politiebureau. Ze zijn dezelfde avond weer vrijgelaten. Men zegt, dat ze onvoorzichtig in de trein gepraat hebben. Er is bij meer mensen huiszoeking geweest, het waren Duitsers met Hoornse politie.

31 Augustus. Boeren uit Berkhout en Blokker (mogelijk ook uit meer andere plaatsen, maar van deze dorpen weet ik het zeker) hebben paard en wagen moeten inleveren. Ze moesten er zelf mee komen en zijn om 3 uur 's nachts weggereden; gisteren aan het einde van de middag kwamen ze per trein terug. Naar ik hoor is dit in vrijwel alle dorpen gebeurd; alleen Wervershoof is vergeten. In Andijk is nog één afgekeurd paard over. Er zijn ook vrachtauto's gevorderd. Voor de paarden en wagens zijn geen bewijzen afgegeven. Er zijn nog enkele dorpen waar geen paarden gevorderd zijn, o.a. Hauwert.

Hier wordt geweldig met alles gesleept, steeds komen er beladen vrachtauto's uit de „werkinrichting". Er zijn weer vrachtauto's gevorderd ook. Vermoedelijk worden ze eerst gecamoufleerd voordat ze gebruikt worden. Op vele auto's liggen bebladerde takken — camouflage.

Achter het station, o.a. op het land van het Proefstation, staan mitrailleurs voor afweer opgesteld, gisteravond werd dat haastig in orde gemaakt; vermoedelijk zullen ze er tijdelijk staan totdat alles weggesleept is.

De Portunus is dezer dagen ook vertrokken met zieken. Het is hier zeker niet veilig genoeg meer. Men zegt, dat ze hier rekening houden met een invasie in Noord-Holland.

1 September. Gisteravond ± half twaalf keek ik voor het raam of ik ook een laag vliegend vliegtuig kon zien, dat al een paar keer overgevlogen was. Plotse-

ling begonnen de mitrailleurs achter het station te paffen, alle kleuren van de regenboog. Het is geen oefening geweest; een Duitser, bij een kennis van mij ingekwartierd, heeft verteld, dat het een Engels vliegtuig was en een vriend van ons zag, dat het zoeklicht het vliegtuig in zijn stralen had.
Ze zijn aan het weggaan, dat is zo zeker als wat.
Mevrouw Ruijter op de Nieuwendam heeft haar huis terug en ook de heer Post op de Westersingel.
3 September. Een trein met vrachtwagens er op en andere wagens, allemaal met het rode kruis, is gisternacht, dus Zaterdag 2 September, vertrokken. Gister werd een lange trein geladen met alle wagentjes, die eerst hier waren en later in Avenhorn en omgeving.
Ze waren druk aan het rangeren en we dachten, dat hij weg zou gaan, maar dat is pas vanmorgen vroeg gebeurd.
Er lagen stapels stro op het emplacement, huizenhoog, alles meegestolen. Ze nemen nog mee wat ze kunnen.
Met al het gerij van de vrachtauto's zijn Vrijdag 1 September 2 gevels ingereden, een aan de Veemarkt no. 45, een klompenwinkel, en een in de Gouw, een hoedenwinkel.
Het Houten Hoofd is ook helemaal stuk gevaren, die oorlogschuitjes varen er telkens tegenaan.
De meeste huizen in de Kruitmolenstraat en Eikstraat zijn vrijgegeven. Tot nu toe hebben de mensen de sleutels nog niet. De school in de Eikstraat is ook leeg; de R.H.B.S. nog niet.
De treinenloop was gister helemaal in de war; treinen 1½ uur te laat, allemaal door de „distantiëring" van de soldaten met hun wagens enz.
Naar men zegt komt hier een bezetting van S.S.
Vannacht hebben we de mitrailleurs achter het station niet horen schieten, gisternacht wel.

4 September. De spanning wordt almaar groter, nu we horen, dat de Engelsen al in Maastricht zijn. Vandaag heeft de Burgemeester voor het eerst met zijn nieuwe raadgevers geconfereerd.
5 September. Veel N.S.B.-ers zijn vertrokken. Allerlei verhalen zijn er natuurlijk, de Engelsen zouden al in Utrecht zijn, maar dat is stellig niet waar; ik vermeld dit alleen om de stemming te laten zien. Twee van die platte Duitse schepen, waar de neuzen af zijn, liggen bij de werkinrichting en worden geladen met van alles wat daar nog in is; het kwam vandaag niet klaar. Het kleine schuitje, dat hier de laatste tijd in de haven lag, ligt er bij.
Het zoeklicht en het meeste geschut buiten is weg; op het land van het Proefstation staan nog twee mitrailleurs. Er is vandaag nog munitie van de Nieuweweg weggehaald met vrachtauto's. Het schijnt dat ze datgene, wat ze niet meer weg kunnen krijgen, zullen laten springen. De familie Oortman Gerlings van de kwekerij op de hoek van de Nieuweweg is gewaarschuwd. We zaten vanmiddag met alle ramen een stukje open, maar nu horen we, dat het pas gebeurt als ze niets meer weg kunnen voeren, dus we deden de zaak maar weer dicht en wachten het af. Vanmorgen om 8 uur is er weer een lange trein auto's en van alles weggereden, er stond dan ook geen enkele meer op de Veemarkt, waar gister nog een heel stelletje stond met van alles beladen; op één was nog bovenop een soort keukentafeltje gebonden met de poten naar boven, net een armoedige verhuizing. De grootste opruiming is wel, dat de landwacht weg is; vannacht om half drie zijn ze weggereden, de buurdame aan de Roodesteen heeft ze zien gaan in een autobus en een vrachtauto met hun bezittingen er bij.
Er loopt de gehele dag wacht door de stad, met z'n drieën, met het geweer in de aanslag, oude kereltjes

al; het zijn van die grenswachten, die voor kort in het Missiehuis ondergebracht waren. Vanmorgen werd er ook druk geladen bij de Ortskommandantur; toch stond er vanmiddag nog wacht; de vrachtauto's waren weg; maar het huis wordt niet vrijgegeven. Men zegt, dat de S.S. daarin komt. De Hollanders in Duitse uniform met de zwarte petjes (N.S.K.K. heet dat, geloof ik), die in de school in de Muntstraat lagen, zijn ook weg.

Van vandaag af moeten we om 8 uur binnen zijn. Gisteravond was er weer eens een gerucht, dat er vannacht burgers opgepakt zouden worden, wat weer uitslapende mensen tengevolge had. Gelukkig is er niets gebeurd.

De Portunus is weer in de haven terug. Bijna alle autobussen van de W.A.C.O. zijn gevorderd; er rijden dus geen bussen meer. Ook weer vrachtauto's, o.a. van Wessemius, die eerst zijn mooie nieuwe al kwijt was; ze zien er natuurlijk nooit meer iets van terug.

6 *September*. De peilinrichting voor vliegtuigen op de watertoren, genaamd „Pfeile Ameise", wordt weggenomen.

De Burgemeester is nog niet teruggekomen!

De Portunus wordt geladen met dekens, radiotoestellen enz.

De treinen zijn totaal in de war. Ze worden ontzettend beschoten. Vanmiddag weer de trein uit Alkmaar hierheen bij Spierdijk; hij moest om 3 uur hier aankomen en kwam tegen de avond; de locomotief, die hem op ging halen, is ook weer kapot geschoten. Er hangt een lijst in het station van de baanvakken, die niet meer berijdbaar zijn of liever waar het verkeer gestremd is. Net als gisternacht hoorden we vannacht telkens een vliegtuig, dat rond vliegt.

7 *September*. De Ortskommandantur op het Oost is gesloten en overgebracht naar de R.H.B.S. Behalve

de wachten, die met z'n drieën lopen zijn er nu ook op de fiets.
Het huis van tandarts Andreae, waar de Ortskommandant woonde, is vrijgegeven; het ziet er netjes uit en hij had zelfs een bloemetje op tafel gezet. Het was dan ook inderdaad een nette, vriendelijke man. Nog bijna niemand heeft de sleutel van zijn huis terug.
De Portunus was uitgevaren, maar is met de spullen weer terug; er stonden nu ook een paar Roode Kruis-auto's op; hij ligt aan het Houten Hoofd. Er worden nog steeds goederen uit de werkinrichting gehaald: prachtige kabels, stalen en gewone, balen stof voor matrozenkleding, serviesgoed enz. enz., alles uit Den Helder; het wordt geladen in een schip met „Rijkswerf Den Helder" er op. De Hoornse boot is door de Duitsers gevorderd; de stoelen enz. werden er door de rederij afgehaald. De kapitein is weg, er werd toch niet gevaren en de machinist is ook met vacantie gegaan!! Waarvoor men hem wil gebruiken is nog wat duister. Er wordt gezegd om nog N.S.B.-ers weg te voeren. Vanmorgen zijn er een aantal met de boottrein van half acht vertrokken. Ze komen in het Jodenkamp te Westerbork (Drente), voornamelijk vrouwen en kinderen blijkbaar; ze moeten niet, maar ze mogen. Twee zijn door Duitsers meegenomen, ze waren bij de landwacht en toen die weg-ging hadden ze mee moeten gaan, maar ze hadden ze stil laten vertrekken. Maar de Duitsers hadden hen wel in de gaten en ze moesten netjes mee. Vanmorgen hadden de beide heren nog mensen aangehouden en hun persoonsbewijzen gecontroleerd.
We hadden al een tijdje lang geen gas van 2—5 uur, maar het ging niet helemaal uit, ik kon er nog best theewater op koken; maar nu krijgen wij alleen gas van half zeven tot half negen, van 11 tot 1 uur en van 5 tot 7 uur en het gas gaat pardoes uit.

Het is beestenweer vandaag, storm en regen. Geen vliegtuigen gezien. Door het slechte weer stonden vele lieden in het huisje van de visafslag, maar dat mocht niet van de wacht, dat was een samenscholing. De treinen zijn steeds schaarser, er zijn er weer uitgevallen en er komt haast niemand mee.
Vannacht ook weer gevlieg.
9 September. Geen bijzonder nieuws. Ieder heeft erg pleizier over het stuk in de courant, waarin staat, dat de N.S.B.-ers die direct op de loop gingen „labbekakken" zijn. Op de R.H.B.S. zijn ook weer enige N.S.B.-kinderen terug. De school is zeer slecht bevolkt doordat de bussen niet rijden.
Er is een soldaat, die in de stad wacht loopt, die telkens schiet; als er een paar mensen bij elkaar staan, schiet hij al. Hij heeft een steenpuist in zijn nek en zal zich niet lekker voelen? Gisteravond was er op de Roodesteen geschoten, omdat er even over 8 uur nog mensen liepen; er lag een kogel bij tandarts Raatsma in de kamer op de eerste verdieping. Vanmorgen hoorde ik tweemaal op de Veemarkt schieten, er was markt, dus natuurlijk, dat er groepjes mensen stonden.
Duursma uit de Jeroenensteeg, meubelmaker, en zijn zoon zijn gevangen genomen, omdat ze naar de Engelse zender luisterden, en ook Baesjou, sigarenhandelaar op de Nieuwstraat, en zijn zoon. De mensen worden wat onvoorzichtig. De dag, dat de landwacht wegging, hadden ze in Venhuizen nog 2 onderduikers gepakt; in Hoorn wisten ze geen raad met hen, omdat ze 's nachts weg moesten en op moesten ruimen, en gaven hen aan de politie en de politie liet hen direct lopen!
11 September. Gister, Zondag, is de Burgemeester weer teruggekomen!! De Pfeiler Ameise op de watertoren wordt weer opgebouwd. Ze waren er blijkbaar eigenmachtig mee aan de loop gegaan; „er-

gens" hadden ze hun commandant ontmoet, ik geloof in Nijmegen, die had hen weer teruggestuurd. Duursma en Baesjou zijn weer vrij. De schietende soldaat schiet niet meer, dit was toch zeker niet de bedoeling. Er rijden steeds minder treinen, nu alleen de boottreinen naar Amsterdam, dus om 9.08 uur 's morgens, dat is de eerste, die dan stampvol is; het is feitelijk de enige gelegenheid, want de tweede boottrein gaat om 7.10 uur 's avonds, dan ben je over 8 uur in Amsterdam. Ook 2 naar Alkmaar en 3 naar Enkhuizen, waarvan 2 vlak na elkaar doordat er een uit Amsterdam en een uit Alkmaar komt. Je kunt dus alleen maar 's morgens half acht en 's middags kwart voor zes naar Enkhuizen.

Er werd erg veel gevlogen vandaag; de wacht (steeds drie bij elkaar, sommigen lopen, anderen fietsen) gaat dan onder een boom dekking zoeken.

12 September. Vanmorgen was het kringhuis aan de Roodesteen van de N.S.B. aan het verhuizen — wohin?! Er werd vanmorgen omgeroepen, dat we morgen gas krijgen van 7—8 's morgens en van 11—1. Voorwaar niet veel.

In de haven ligt een aantal schepen uit verschillende plaatsen. Of ze opgelegd zijn of gevorderd, dat zal nog moeten blijken. Er ligt een vrachtboot, de Fortuna, waarin nog zaken uit de werkinrichting verdwijnen; ik zag er weer stalen kabels inladen.

Vanmiddag stond er bij de toegangsdeur van het station een bord: Ingaande 13 September zijn de baanvakken Amsterdam—Enkhuizen en Alkmaar—Enkhuizen voor het reizigersvervoer gestremd. En in de hall staat: Ingaande 13 September reizigersvervoer gestremd. Dit is het begin van het eind, we snakken naar het einde, dat nu toch werkelijk in zicht is. We zagen om half acht de laatste trein weggaan, er stonden heel wat mensen te kijken.

13 September. Gister is de laatste trein, die uit Alk-

maar hierheen kwam, nog beschoten. Hij had een hele tijd bij Obdam gewacht, omdat er zo gevlogen werd, maar ten slotte vertrok hij en hij was nog geen ogenblik uit het station of de vliegtuigen kwamen laag over; de mensen kregen gelegenheid om uit te stappen en de locomotief werd doorzeefd. De reizigers voor Hoorn zijn te voet verder gegaan, 11 km., en kwamen over negenen hier aan. Toen ze hun spoorkaartjes vertoonden, mochten ze van de Duitse wacht doorgaan.

We lieten een nieuwe mond aan onze regenbak metselen; de stenen kosten 30 cent, inplaats van 3 cent per stuk.

14 September. De Duitsers gaan door met alles weg te ha'en. Vandaag weer auto's. De garagehouder Butter is met zijn vrouw en zijn prachtige ziekenauto ondergedoken (mogelijk is er nog een auto weg, dat weet ik niet zeker), maar vanmorgen werd zijn garage opengebroken en wat er nog stond werd meegenomen. Ik hoor nu, dat de wielen van de wagens af waren, het is te hopen, dat ze Butter niet te pakken krijgen. Ook de lijkauto van Blauw is meegenomen. Ook de Hoornse boot is nu vertrokken, vannacht, voor het Roode Kruis, men zegt naar Zwolle. De N.S.B.-ers, die zich voor de landwacht enz. opgegeven hebben, zijn nu in dienst en moeten oefenen. Een aantal burgers is opgeroepen om in geval van nood dienst te doen; ze dragen een witte band met het gemeentestempel om de arm.

Vandaag worden verscheidene van de huizen, die bezet geweest zijn, ontsmet.

We horen, dat de gevangenen uit Haaren en Vught naar Duitsland overgebracht zijn, dus Poll ook.

Er werd zo min mogelijk gedorst, omdat alles meegenomen werd; het was zo, dat de dorsmachines 's nachts bewaakt moesten worden, omdat ze anders onklaar gemaakt werden. Nu is men in de Wierin-

gemeer gaan dorsen voor Amsterdam, voor onze eigen landgenoten. Sabotage overal.
Bij St. Pancras was de spoorbrug stuk gemaakt; hij wilde niet meer dicht en de Duitsers waren zo razend, dat ze twee huizen met fosfor bestrooiden en in brand staken.
Dinsdag 12 September is een munitietrein in de lucht gevlogen bij Schagen; geen Nederlanders gedood.
15 September. Het huis van Nieuwenhuyse (Kruitmolenstraat) is weer gevorderd; ze waren net bezig het in orde te maken. Enige stoelen waren al weg om in orde gemaakt te worden; of er geen „lehnsessel" was, ja, die waren bij de meubelmaker, moesten „sofort" terug! Bij de dames Dalmeijer kwamen ze ook weer; daar werd net de slaapkamer ontsmet. Mej Dalmeijer is nogal goed van de tongriem gesneden en wist hen weg te praten.
De school in de Muntstraat is blijkbaar nu vrijgegeven.
De N.S.B. is nu opgeroepen, degenen, die zich voor het een of ander opgegeven hadden, W.A. of S.S., ik weet al die letters niet! Ze worden op het schoolplein van de school in de Joh. Messchaertstraat (de middelste) geoefend. Er stond vanmorgen weer een trein auto's, 12, gecamoufleerd. Het goederenvervoer gaat alleen 's nachts. Het personeel van Van Gend & Loos heeft dienst van 's avonds 8 tot 's morgens 6. Op het kruispunt aan het Keern bij het Proefstation is bij de vele andere borden een bord verschenen met: „Achtung Tieffliegerangriffe. Nur Nachts fahren". Dit staat ook aan de Westerdijk en de Schellinkhouterdijk.
16 September. Vanmiddag is mej. Bouvy, lerares aan de Meisjesvakschool, die in de Hoofdtoren woont, gevangen genomen. Waarom weten wij niet.
17 September. Vannacht is er weer erg gevlogen, gister overdag trouwens ook telkens en terwijl ik

dit schrijf, 's morgens 10 uur, gaan er ook weer bommenwerpers over.

18 September. Het spoorwegpersoneel is in opdracht van de regering in Londen in staking gegaan; de machinisten, stokers en seinhuiswachters zijn ondergedoken, zodat er niets meer kan rijden. Het is prachtig zoals ieder dat direct gedaan heeft. Gisteravond hoorden we al geen goederentrein meer rijden. We zijn zo blij, dat we nu weten dat Valkenswaard in Engelse handen is.

De landwacht is gedeeltelijk terug en weer druk bezig, ze vorderen fietsen en pakken jonge mannen op. Ik had mijn fiets weer in het Museum gezet, maar ik moest naar Blokker om melk te halen, dus ging ik weer op weg en ontmoette niemand. Ze staan op wacht voor de school in Messchaertstraat en hebben één helm; als de wacht afgelost wordt, staat hij in de houding, de aflosser komt met bloot hoofd en de andere plant hem dan de helm op het hoofd.

Vanmorgen stonden er Roode Kruis-auto's voor het St. Jansgasthuis, echt wagens voor een slagveld, heel opvallend wit geverfd met grote rode kruizen. En er kwamen gewonden of zieken met de boot hier aan. We dachten eerst, dat die hier kwamen, maar nee, het St. Jansgasthuis werd integendeel leeg gemaakt (of bijna geheel) en alles werd weer aan boord van de Hoornse boot gebracht.

Alle vissersschuitjes moeten weg naar Stavoren.

19 September. Vannacht is de Hoornse boot vertrokken. Er werden veel fietsen gevorderd, zelfs gingen ze bij particulieren aan huis. Bij De Reus, de fietsenreparateur op het Kleine Noord, namen ze fietsen mee, die hij in reparatie had; ik weet van iemand, die er een fiets had staan, waarvoor hij pas een zwarte achterband van *f* 300.— gekocht had. Ook werden jongelui meegenomen, maar wel speciaal als ze niets te doen hadden.

Er liggen nog een stuk of vijf Duitse bewakingsbootjes in de haven. Aan het terrein van de werkinrichting waren enige maanden geleden langere steigers uitgebouwd, waarop aan het eind brandspuiten stonden, drie in het geheel. Ze nemen die nu ook weg. Een staat nog op zijn plaats, de andere staat aan de wal, de derde is verdwenen. Onder de jongelui, die meegenomen werden, waren er een stuk of zes, die uit de R.-K. Kerk kwamen. Eindhoven gevallen, bijna Nijmegen, parachutisten bij Arnhem geland op het vliegveld Deelen (waarschijnlijk waren ze daar Zondag ook al), het schiet op, we zullen door deze zware weken heen moeten; als het maar niet teveel mensenlevens kost. Er is gisteren en vandaag niet veel gevlogen, wel enkelingen die overkomen, 's avonds ook. Eindhoven is gevallen en bij Arnhem zijn ze ook bezig. Ze komen nader. Er zijn de wildste geruchten.

20 September. Met de Hoornse boot is het een ellendig geval. Ze had een paar dagen voor de rederij gevaren en moest eergister gewonden wegbrengen, zoals ik al schreef. Toen waren de kapitein en de machinist weer ondergedoken en de Duitsers waren razend. Nu kunnen wij dit ook niet goedkeuren, de gewonde stumpers kunnen er niets aan doen en de menselijkheid gebiedt die zo gauw en zo goed mogelijk te helpen. Ze hebben toen de jonge Bram Smits, die directeur is van de rederij Hoornsche Boot, opgespoord, die zich ophield in de groententuin, die de familie Smits in Avenhorn heeft. (We hoorden van hem zelf, dat hij zich niet schuil hield. Ze haalden hun laatste vruchten binnen.) Na een onderzoek vonden ze daar nog twee verborgen auto's van hem en van een kennis. Gistermiddag heeft de stadsomroeper toen het volgende omgeroepen:

„De Ortskommandant maakt bekend, indien de vader van de reder Smits zich op of voor 22 September

1944, des namiddags 5 uur, met de bemanning van de Baron van Dedem, niet bij de Ortskommandant gemeld heeft, wordt zijn zoon doodgeschoten."
Het is natuurlijk verschrikkelijk, ieder is er vol van. In de Nieuwsteeg is een N.S.B.-boekwinkeltje, de mensen er van zijn er vandoor en het zaakje is dichtgespijkerd; de buren zijn nu verantwoordelijk gesteld, dat er niets met het huis gebeurt, geen planken afgehaald worden, of wat dan ook. De landwacht is gelukkig gisteravond naar Amsterdam vertrokken, met medeneming van fietsen enz. Ze schijnen met auto's gegaan te zijn, niet op de gister en vorige dagen gestolen fietsen.
Verleden Zaterdag (16 September) kregen we voor het laatst „Het Handelsblad", dat toen al 2 dagen oud was, van Donderdag dus. Het komt niet meer aan. „De Telegraaf" al langer niet horen we van kennissen, alleen „Het Volk" komt nog vrij geregeld.
„De Hoornse Courant" (zoals we altijd zeggen, al is het dan nu „Dagblad van Noord-Holland") komt al lang niet meer; verleden week werd er op verschillende plaatsen in de stad een vel geplakt met het voornaamste nieuws en wij kregen dat thuis gestuurd voor het Museum, maar ook dat gebeurt niet meer.
Vandaag staan er enige bussen bij het station, die ze proberen in orde te maken; het zijn zeker ondergedoken bussen, die ze gevonden hebben. Ik weet niet of ik verleden week opschreef, dat er een bus aan kwam, getrokken door twee zware paarden en met een kacheltje er nog achteraan.
Voor de Doelenkade ligt de Hoornse boot met de Roode Kruis-vlag in top, de Portunus ook, verder een vrachtschip dat gevorderd is (ergens uit het oosten van het land), een wit jacht van de Duitsers (we vermoeden, dat de commandant daar op weg moet) en aan de kant van het Baadland twee vrachtschepen, die geladen werden, gelukkig met munitie.

Op het ene brachten ze kisten, die ze haalden uit een huisje op het Baadland, voor het andere stond paard en wagen en daarvan werden ook kistjes gehaald. We hadden al gehoord, dat de wagens met paarden, die vanmorgen gevorderd werden, de munitie van de Nieuweweg moesten halen en nu zagen we het gelukkig inladen. De soldaten, die bij de schepen op wacht staan, zijn S.S.-ers. Ik weet nu hoe ze er uitzien, ze hebben een zwarte kraag en bij de hogeren staat daar S.S. op.

Toen we vanavond op de Doelenkade liepen, stond daar een knecht van de Hoornse boot en het meisje, dat er op kantoor is. We spraken hen aan om te horen of ze al wat wisten en de knecht zei: „Doorlopen, meneer, niet blijven staan praten, zij loopt wel even met U mee; er staat een kwaje." En inderdaad stond de soldaat met de steenpuist er weer.

Op het Noord kwamen we Roode Kruis-auto's tegen met gewonden, die naar de Hoornse boot gebracht werden, ook een autobus, waarin minder zwaar gewonden zaten; er waren er met dik gezwachtelde hoofden bij.

Er is blijkbaar bericht gekomen, dat er 4000 geëvacueerden hierheen komen, we weten niet waar vandaan; volgens sommigen uit Den Helder, maar er wordt hardnekkig verteld, dat Beverwijk, Bloemendaal en een gedeelte van Haarlem-Noord ontruimd moeten worden, dit alles omdat er allerlei opgeblazen moet worden. Het lijkt er in ieder geval op, dat dit gedeelte van het land niet verdedigd zal worden.

21 September. De H.B.S. wordt tot Maandag gesloten, er komen zo weinig leerlingen; ze hebben taken meegekregen en moeten Maandag weer op school komen.

Bram Smits is gelukkig vrij. Zijn vader was er direct heengegaan en ze werden beiden in de R.H.B.S. vastgehouden. De bemanning van de Baron van De-

dem (de Hoornse boot dus) is ook komen opdagen en de Ortskommandant (er is nu een andere, Büchler is weg) heeft zijn erewoord gegeven, dat hun niets zal gebeuren als ze aan het werk gaan.
Er wordt nog steeds munitie gereden en in twee schuiten, die aan het Baadland liggen, geladen. Vanavond ± half acht kwam er een sleepbootje met een vrachtboot, de IJsel, die door de Duitsers gevorderd was en dezer dagen onder Schardam door een Engels vliegtuig beschoten was.
Op 8 October hoorden wij van de reder Smits, dus uit geheel betrouwbare bron, dat de „IJsel" helemaal niet beschoten is; de bemanning er van was gedeserteerd. Er lag allerlei ijzerwerk op en we gingen ook eens kijken, er waren heel wat mensen, we zagen Smits en zijn zoon, spraken hen even en ineens kwam er een soldaat, die tegen ieder riep: „Los, los." De meesten liepen dadelijk door, maar een deel van de opgeschoten jeugd, die van het Houten Hoofd was komen draven, liep niet zo hard en toen schoot hij in de lucht. Dan draaft ieder met veel gegil en gejoel weg.
Smits en zijn zoon moeten zich tweemaal per dag aan de R.H.B.S. melden en hun handtekening zetten.
22 September. Er is weer een gerucht, dat allerlei jongelui gevorderd worden om graafwerk te doen, niet hier, maar op de Veluwe; het was opvallend stil in de stad. Van de geëvacueerden bemerken we niets. Gister kwam er ook iemand hier om te informeren naar het aantal bewoners. Hij zei, dat er nog niets met zekerheid was te zeggen. Er was bericht gekomen van 4000 uit Den Helder; de mensen moeten weg, maar ze willen niet zo ver, hetgeen best te begrijpen is. En ze moeten lopen of per fiets. Het is meer dan erg. Er komen al families in de stad met de fiets en dan een handwagentje tussen hen in, of een kinderwagen, maar dat zijn enkelingen.

23 September. Er staat een bord aan de overweg bij het Keern met: Geëvacueerden moeten zich melden aan het Parkhotel. Het Roode Kruis heeft zitting in het gebouw van de Oost-Indische Compagnie in de Muntstraat, beneden. De lagere school, die daar met een paar klassen was ondergebracht, moest er weer uit. Ze hebben nu weer een lokaal in de kerk op het Kerkplein en enige klassen wisselen om; 3 middagen en 3 morgens.

De schepen met munitie zijn weg. De Hoornse boot, de Portunus en een grote aak liggen met Roode Kruisvlaggen aan de Doelenkade. Aan de Veermanskade ligt ook weer een grote aak, nog steeds voor goederen uit de werkinrichting. Daar staat nog een brandspuit op een steiger. Vanmiddag waren ze van alles aan het laden en de soldaten gooiden rollen closetpapier tussen de kinderen, die er ruzie om kregen. Ook mannen en vrouwen raapten ze op.

Een paar dagen geleden zijn met een autobus Duitse vrouwen en N.S.B.-vrouwen naar Amsterdam gebracht. De chauffeur van de W.A.C.O., die de bus reed, vertelde aan mijn man, dat hij op het perron had moeten rijden en dat daar een treintje gereed stond; hij wist niet, of het weggereden was.

Er is veel geweeklaag geweest, toen de meeste soldaten hier weggingen.

De huisschilder G. J. Polman waarschuwde van de week iemand, dat er fietsen gevorderd werden en dit werd door een landwacht gezien; hij werd toen meegenomen naar de school in de Joh. Messchaertstraat en werd geschopt en geslagen door 3 landwachts en ten slotte de deur uitgetrapt.

25 September. Toen we om 1 uur bij de Roskam zaten te eten, zagen we dat er mensen op het Keern aangehouden werden. We dachten eerst, dat het om fietsen te doen was, maar dat was toch niet zo, want ze mochten doorrijden. De mensen moesten hun per-

soonsbewijs laten zien, maar enigen er van werden vastgehouden; er stond een troepje bij Geel onder bewaking van een soldaat. Het waren de z.g.n. Zollbeambten, die de vangst deden. Even later kwamen twee soldaten de Roskam binnen. Mijn man en ik waren de enige eters. Mevrouw v. d. Sand kwam te voorschijn — of er geen man was, nee, zei ze, ik ben weduwe. Ze vroegen toen mijn man zijn identiteitsbewijs. Waren heel beleefd. Ze waren in volledig gevechtstenue, helmen op, handgranaten enz. We zagen er op de Veemarkt en op de Koepoortsbrug. Als een lopend vuurtje gaat zo iets altijd rond; ieder waarschuwt en alles wat jongeman is verstopt zich. Men zegt, dat ze een bepaald aantal moesten hebben. Waar ze heen moeten weet ik niet. Ze pikten ook nog wat herenfietsen mee. Mijn man ging later op de middag naar het Keern en werd op de hoogte van Het Witte Paard ook weer aangehouden om zijn persoonsbewijs; toen hij vlak bij de soldaat was, zag deze, dat mijn man grijs is en wilde hem zo wel door laten gaan, maar hij had zijn persoonsbewijs al bij de hand.

De machinist en de kapitein van de Hoornse boot moeten nu naar Urk om schepen op te halen, die liggen ondergedoken; het schijnt, dat het jacht van de Waterstaat daar ook bij is.

Notaris Kerkhoven fietste naar Westwoud en werd bij de Nadorst aangehouden; toen ze hoorden, dat hij notaris was, mocht hij door — notarissen zijn vrij. Aan mijn man werden door iemand, die boodschappen voor de mensen doet en altijd aan de deur komt vragen of er ook wat is, 20 sigaren aangeboden voor *f* 3.— per stuk.

26 September. De oppakkerij is vandaag naar het schijnt gestaakt. De verhalen komen los. We weten van een groentenboer, die in een zuurkoolvat was gekropen, deksel dicht, steen er op. Daarin heeft hij

de gehele dag gezeten. Er hebben er in kelders gezeten en het mooiste is wel, dat er bij iemand vier Italianen aankwamen in burger, dat zijn dus de Italianen waarover we al eerder hoorden. „Bang," zeiden ze. De mensen hebben hen verstopt en later een onderdak voor hen gevonden.

Gisteravond om zowat half twaalf hoorden we een scheepstoeter enige malen en zeiden, dat zijn de schepen. Inderdaad liggen nu in de haven van de dienst Enkhuizen—Kampen: de Jhr. van Geusau, de Insula en de Ostera, benevens het jacht van de Waterstaat Noord-Holland.

Gister hoorden we ontzettend bombarderen, eerst 's morgens en toen heel erg op het eind van de middag. We horen, dat het op een convooi gemunt is geweest.

Gisteravond stond een auto op de Koepoortsbrug met de lieden die ze meegepikt hadden en die blijkbaar naår Den Helder moeten. Bij Krijgsman, die daar op de hoek woont, was een van die mannen gekomen om zijn tas af te geven, dan behoefde hij die niet mee te slepen en hij vroeg K. de tas bij zijn ouders te brengen. De Duitsers hadden dat blijkbaar gezien, want plots werd er getikt tegen de ruiten aan de achterzijde. Twee Duitsers, die, toen ze opengedaan werden, naar binnen wandelden en om de tas vroegen. Wat er in zat, dat wist K. niet. Ze keken er in en er zaten o.a. twee flessen raapolie in. „Müssen wir das melden", zei de een tegen de ander. „Nein," zei die, „nicht melden" en zij namen de tas mee. Door de voordeur wilden ze niet uit; nee, achteruit moesten ze.

27 September. Vandaag kreeg ik een brief van 20 September uit Haarlem, dus precies een week oud. De post gaat ontzettend langzaam, maar hij gaat.

29 September. Vandaag is het gas op. Eerst hadden we nog een paar dagen 5—7, dat ging nog, al was

het akelig 's morgens niets te hebben. Gelukkig heb ik een electrisch comfoortje. Maar tussen 5 en 7 moest je alles beheksen. Wassen en alles, want de wasserijen mogen ook niet meer voor particulieren wassen. En nu krijgen we helemaal geen gas meer; de kolen zijn op. Er is nog iets, maar dat moet enkele dagen per week gebruikt worden om het gemaal, dat de riolen doorspoelt, te laten werken — dagen zei ik, dat moet nachten zijn. Wij hebben gelukkig ons fornuis nog en stoken het met hout en stobben, dat gaat goed, maar een afschuwelijk gedoe is het toch; we hebben dan de oude tijd met stof en vuile pannen, die we voor goed achter ons waanden, weer terug en toch benijdt menigeen ons. Er is een centrale keuken, maar die bezit geen capaciteit voor de hele stad; er staat aangeplakt, dat er eten te krijgen is, maar of je het s.v.p. niet wilt halen als je enigszins je zelf kunt redden. Het mooiste is, dat er, toen het vervoer gestagneerd was, een verbod kwam om vaste brandstof te gebruiken.
De R.H.B.S. werkt op halve kracht, 4e en 5e klas komen niet, de 2e en 3e klas zijn samengevoegd; vele buitenkinderen durven ook niet op de fiets te komen en de meeste jongens van 16 en ouder houden zich buiten schot.

2 October. Vandaag zagen wij plotseling een locomotief rijden met een wagon. Er zijn Duitse spoormannen gekomen, die hier en daar langs de lijn gestationneerd zijn. Er wordt weer munitie weggebracht.

4 October. Vanmorgen om even voor 5 uur zijn er 2 bommen gegooid, een bij de rechtervleugel van het gebouw van het P.E.N., Geldeloozeweg hoek Keern, tegenover Avondlicht; een andere bom kwam te land in een wei naast de boerderij van De Haan „Deus adjutor". Wij vermoeden, dat het de bedoeling geweest is de peilinrichting op de watertoren te tref-

fen, het scheelt maar enkele meters. De rechter- en linkervleugel zijn woonhuizen, het rechter stond leeg en daarvoor was de krater van de bom; de voorgevel is weggeslagen en binnen is het ook een ravage, een geluk, dat er geen mensen woonden. Van de rest van het gebouw zijn alle ruiten stuk. Ook de ruiten van de vleugel van Avondlicht langs de Geldeloozeweg zijn kapot en de pannen lagen hot en haar op het dak. Er was een ware paniek onder de oudjes, wat verergerd werd doordat er geen licht was. Bij ons brandde ook om 5 uur de electriciteit niet, maar om half zeven ging het weer. Aan de overzijde van het Keern, tegenover „Deus adjutor" zijn ook erg veel ruiten stuk, enige daken kapot, een echte ravage. Er ligt weer een schip met kolen in de haven — niet voor ons, maar voor het bezette St. Jansgasthuis. Het spoorwegpersoneel moest zich melden. Er zijn er hier 5 gekomen. De rest is allemaal ondergedoken, ook de vrouwen. Vrienden en kennissen brengen zoveel mogelijk huisraad in veiligheid, omdat er kans is, dat het anders in beslag genomen wordt.

5 October. In de vroege morgen, weer om 5 uur, zijn er weer bommen gegooid. Een jager cirkelde onophoudelijk boven de stad en ineens ratelden er bommen. Twee op de Rijkswerkinrichting, ze kwamen op de binnenplaats en richtten daar een hele verwoesting aan, zoals ik hoor. Daarna hoorden wij driemaal een machinegeweer. Evenmin als gister slachtoffers. Achter op het Zand zijn nog al wat ruiten stuk. Er gingen dadelijk mensen kijken om 5 uur, maar verder dan de werkinrichting mochten ze natuurlijk niet; de soldaat, die er op wacht stond, zei tegen onze metselaar: „Ga maar naar huis en gaan jullie maar bidden voor de Engelsen." Bij verschillende mensen zijn kogels in de huizen terecht gekomen. Ook op de havens van Enkhuizen en Medemblik zijn bommen gegooid.

Er is van alles uit de R.H.B.S. gehaald, de inventaris van de Duitsers n.l. en in een schip geladen. Die gaan dus weer weg. Men zegt, dat er S.S. voor in de plaats komt.

6 *October*. De huizen in de Coenstraat zijn vrijgegeven. Alleen de huizen van Pels en De Barbançon op de Draafsingel en Nieuwenhuijse in de Kruitmolenstraat zijn nog door Duitsers bewoond en ook een huis aan het Keern waar de luchtwacht huist.

Er staat nu een Roode Kruis-trein op het stationsemplacement, n.l. wit geschilderde wagens van een electrische trein met rode kruizen er op. Vandaag waren ze aan het rangeren.

Gisteravond zijn de Hoornse boot (de Baron van Dedem) en de Insula met gewonden vertrokken naar Harlingen. Ze worden vannacht terug verwacht met ondergedoken schepen, die ze in beslag nemen. De gewonden moeten afkomstig zijn uit IJmuiden, waar een zeeslag geweest zou zijn. De nacht was rustig, alleen 's avonds gevlieg.

7 *October*. Tussen 10 en 12 uur zijn wel 1000 vliegtuigen overgekomen, die tussen één en half drie weer terugkwamen. Rustige nacht, alleen gisteravond vliegen, evenals op het ogenblik (8 uur). En nu voeg ik er, om half negen, achter, dat plotseling het licht uitging. We wisten, dat a.s. Maandagochtend om kwart over acht het electrische net stroomloos gemaakt zou worden, dus we waren er op voorbereid. Het licht is toch weer aangegaan na enige storingen. De Baron van Dedem en de Insula zijn teruggekomen, maar hadden geen schepen op sleeptouw, het was te stormachtig.

Bij de R.H.B.S. staat geen wacht meer, de Ortskommandant is weg, er is nu een ander voor in de plaats, er is wat S.S., hoeveel weet ik niet, maar niet veel. Vader en zoon Smits behoeven zich niet meer te melden. Alleen moeten zij berichten als ze de stad

uitgaan. De schepen zijn nu wit geschilderd, ook de grote aak, die aan de Doelenkade ligt. Op de kade ligt hout, waarvan de kribben getimmerd worden, die drie-hoog boven elkaar in de aak gemaakt zullen worden. Verderop ligt nog een aak uit Hoorn en voor het Shellgebouw de Aleida uit Hasselt.
Vandaag gingen 2 S.S.-mannen rond om te trachten een radiotoestel te krijgen. Waar ze nog een antenne zagen staan, gingen ze vragen. Ik weet, dat ze geweest zijn bij Van Berkel in de Nieuwsteeg, de drogist, maar hij had geen toestel. Ze wilden toen een klokje hebben, dat bij hem stond en wilden dat wel ruilen voor chemicaliën, maar het mislukte. Ook belden ze bij Zuster Wesseling aan de Nieuwstraat, die niet thuis was, waarop ze bij haar bovenbuurvrouw belden, die er ook geen had; ze vroegen of ze niet iemand wisten waar een toestel was, waarop de dochter zei, de Burgemeester!! Neen, dat kon niet, want die had een Ausweis.

8 October. Vanmorgen hebben de predikanten, op verzoek van het waterleidingbedrijf, van de kansel gezegd, dat we niet bang behoeven te zijn, dat de waterleiding afgesloten zal worden; dat we dus niet baden enz. vol moeten laten lopen, want dat brengt juist stagnatie teweeg. Gistermiddag was hier ook weinig water, boven liep de kraan b.v. niet. Het is wel typisch, dat zoiets van de kansel af gezegd is. Doordat er geen krant is weet je tegenwoordig ook niets. De bladen uit Amsterdam of wat daarvan nog over is, komen al in geen weken; sedert ik opschreef, dat het Handelsblad niet meer kwam, hebben we het niet meer gezien.
Er is in de afgelopen week nog steeds kruit of liever munitie weggebracht naar schepen. Er liggen nu van die schepen in de Karperkuil. De Portunus is ook naar de Karperkuil verhuisd, is niet wit geverfd, hij is zeker niet geschikt voor gewondentransport. Ook

het jacht van de Waterstaat ligt in de Karperkuil.
9 October. Wij hebben toch electrisch licht vandaag; ik kan dus gelukkig nog op het electrisch comfoortje koken en nu vanavond hebben we het electrische kacheltje aan. Hoe langer we brandstof kunnen sparen hoe beter. Er zijn altijd nog veel mensen, die geen brandstof hebben. Wij kochten waarop we recht hadden al in Juni. De meeste bakkers moeten hun brood bakken in de Hoornse broodfabriek. Onlangs waren er nog maar 6 bakkers die zelf bakten. Ik was bij Wesselman aan het Noord om gist te halen en te vragen of ze mijn brood voor mij wilden bakken, want nu ik mijn gasoventje niet kan gebruiken, kan ik geen brood bakken. Wesselman deed het nu een paar maal voor me en vanmorgen vertelde juffrouw W. me, dat ze vandaag niet bakken en het ook niet meer zullen mogen doen; het mocht eerst nog, omdat ze grondstof voor koeken hadden, maar dat is nu op. Ze hebben een zolder vol brandstof, maar mogen het niet gebruiken. De bakkerij werkt nu al 80 jaar, zei ze, en nu moeten we ophouden.
De bomen op de Veemarkt en begin Westersingel, waar indertijd de koppen uitgehaald waren, worden nu omgehakt.
10 October. Geen bijzonder nieuws vandaag. Gister zijn 40 timmerlieden gevorderd, die vandaag het inwendige van de Roode Kruis-wagens moeten vertimmeren. Ze zijn ook in de aken bezig. Iedere avond tussen 7 en ongeveer 9 uur horen we vliegen.
11 October. Er zijn in de haven nog weer twee vrachtschepen bijgekomen, die ook wit geverfd worden; ze liggen nu allemaal naast elkaar van de Shell tot aan de Hoofdtoren. Alle mogelijke werklui zijn gevorderd om te verven en te timmeren; het hele personeel van Kraak — de electriciens en alle schildersknechts.
We zagen vanmiddag 2 strepen van een V I; ik weet

niet of ik al eens opschreef, dat die hier al sinds een dag of veertien gezien en gehoord worden — met gezien, bedoel ik de baan, het ding zelf zie je niet. De eerste streep zagen we om een uur of 2, de tweede zowat 20 minuten later.
Er is een V I in de Wieringermeer terecht gekomen.
12 October. Vandaag is onze electrische stroom afgesloten. Ze waren gister geweest, toen we niet thuis waren, ook bij onze buren. Mevrouw wilde net gaan strijken en toen zei de man, dat hij dan over drie kwartier terugkwam, want wij waren ook niet thuis; maar hij kwam vanmiddag pas.
Er kwam een goederentrein binnen uit de richting Enkhuizen; ze scharrelen steeds heen en weer met die wagens.
13 October. Op de Veemarkt stond een hele troep soldaten ± 40 en 12 paarden, die weer in beslag genomen waren.
Er kwam post uit Enschede van 17 September.
Op het Oost stond vanmorgen bij het Foreestenhuis een wagen met turf onbeheerd, die in minder dan geen tijd leeggeroofd was door de jeugd en ook door eerzame burgers die daar wonen, tot er een Duitse soldaat kwam, die ze wegstuurde en toen de jeugd niet gauw genoeg ging, in de lucht schoot.
14 October. De schepen met munitie zijn weg. De munitieschepen lagen de laatste dagen bij de sluis in de Karperkuil en bovenop waren ze volgepakt met fietsen.
De Aleida is weg of weg geweest om dekens en dergelijke spullen.
Er wordt erg in de plantsoenen huisgehouden, overal worden jonge boompjes omgehakt en onderste takken van bomen afgezaagd. Ieder zit verlegen om brandhout en zo weet men zich te redden ten koste van de plantsoenen.
Dagelijks komen drommen hamsteraars, voornamelijk

uit Amsterdam, hier door op weg naar de Bangert, Blokker, Schellinkhout enz. Helaas zijn er heel veel zwarte handelaars bij, die het fruit enz. zelfs nog aan de Duitsers verkwanselen. Contrôle is er op het ogenblik niet.

17 October. Vanmorgen vroeg, om ± 3 uur, zijn er weer 2 bommen op de werkinrichting gegooid; één kwam in zee, de andere in de glooiïng. Ze lijken wel niet wijs.

En om ruim elf uur kwam er ook plotseling een machine naar beneden schieten, die naar de spoorbaan zwenkte en bij Scharwoude op de daar staande Dieseltrein schoot en ook nog op iets in zee, wat weet ik niet. Het is de Diesel, die eerst een tijd hier gestaan heeft en in Scharwoude gezet werd, omdat de lieve jeugd hem ruïneerde.

24 October. Veel nieuws is er de laatste dagen niet; er staan nog steeds Roode Kruis-treinen bij het station. Of ze ook binnen nu al vertimmerd zijn, weet ik niet, ze zijn er druk mee bezig geweest, Hoornse timmerlieden, zoals ik al schreef, maar dat werd dan ook weer afgekeurd.

Aan de Doelen- en Veermanskade worden nog steeds schepen witgeschilderd met rode kruizen; ook het jacht van de Waterstaat, dat nog in de Karperkuil ligt. Op de kade ligt nog een stapel hout voor kribben. De Insula is terug naar Urk; blijkbaar vrijgegeven. Het Zeepark is afgezet met Spaanse ruiters, omdat er zo ontzettend huisgehouden werd om brandhout; behoorlijk dikke bomen worden omgehakt en gezaagd, het A.B.C. is ook bar, al het lage hout en de eikenboompjes aan de linkerkant, uit de stad komend, zijn verdwenen.

De Spaanse ruiters, die op de Roodesteen rond Coen stonden, zijn verdwenen. Nu en dan trekken weer honderden vliegtuigen over; 's nachts horen we ook vaak wat, dikwijls heel laag, Duitse of Engelse, we

weten het niet, die hier dan zowat rond draait. De nachtzuster noemen ze die.
We spraken een boer uit de Wieringermeer, hij had in 5½ dag 1500 mensen gehad om tarwe, ze kregen ieder een schep tarwe van hem, n.l. 5 pond — ik meen voor 50 cent, het kan ook zijn *f* 1.—; ik betaalde hier *f* 1.35 per pond.
De Lelie, het electrisch gemaal, heeft nog stroom voor 14 dagen; dan is er het stoomgemaal, waaraan de boeren al hun voorraden kolen graag afgestaan hebben, dat kan dan nog voort tot Januari, maar dan is het gebeurd en kan er niet meer gemalen worden. We zullen hopen, dat het voor die tijd afgelopen is. Ook zijn al bomen omver gehaald aan de weg, die het Keern met de Nieuweweg verbindt.
25 October. Vandaag fietsenvordering, de Hoornse politie belt aan en wel speciaal bij beter gesitueerden; alleen herenfietsen. In Berkhout was het dezer dagen. Zaterdag (21 October) kregen we voor het eerst een blaadje met nieuwsberichten in de bus, de berichten van Radio-Oranje n.l. Er zijn nog mensen, die een ouderwetse radio verstopt hadden; zij kunnen het nu met een accu redden. Om de paar dagen zien we zo'n blaadje.
30 October. De zuivelfabrieken van Binnenwijzend, Twisk en Ursem zijn leeggehaald, kaas en boter. De Duitsers stelen nog mee wat ze kunnen.
1 November. Vannacht zijn de Roode Kruis-schepen vertrokken, richting Dordrecht. De Baron van Dedem is teruggekomen.
De grote optochten hamsteraars nemen nu af, mogelijk doordat er weer gecontroleerd wordt, vooral voor graan en aardappelen; het fruit laten ze blijkbaar gaan.
In Amsterdam en Rotterdam wordt *f* 100 à *f* 120 voor een mud aardappelen gevraagd.
Gisteravond is dat vervelende vliegtuig, dat hier

sedert lang maar boven cirkelde, niet geweest. Nu horen we, dat er telkens twee waren en dat het ene bij Bergen is gevallen doordat het zo laag vloog. Wat het hier ook zo vaak deed, het waren n.l. Duitsers.
14 November. Gisteravond was er een schietpartijtje op het Nieuwland; er was een Duitse soldaat aangeschoten, die waarschijnlijk al op andere wijze aangeschoten was en een dito kameraad, die het wel gedaan zal hebben. Het gevolg was, dat bij ieder op de deur geslagen werd en als niet direct open werd gedaan sloegen ze de ruiten in. Alle mannelijke bewoners werden meegenomen; de oude Brouwer, die 72 is, niet. Zijn dochter zei, dat ze hem niet mee liet gaan. Ze hebben tot vanmorgen in de R.H.B.S. gezeten.
Het gehamster is nog steeds heel erg; ik dacht onlangs dat het wat minderde, maar het lijkt toch wel niet zo te wezen. Gecontroleerd wordt er nu weer niet. Het is jammer, dat er zoveel zwarte handelaren bij zijn. Er gebeuren van die aardige dingen tegenwoordig.
Een dame, die in een hotel in hetzelfde vertrek als de familie en de dienstmeisjes eet, krijgt dan haar karige boterhammetjes met een klein stukje kaas, verder niets, en ze eet daar appelen bij, die ze zelf koopt. De familie eet dan worst en een prak en verleden Zondag was het 't toppunt, ze aten toen ossentong waar ze bij zat, spiegeleieren, dikke stukken kaas en zij krijgt niets van dat al, terwijl ze toch *f* 125.— in de maand betaalt. Van de week stond er een kistje sigaren voor *f* 6.— per stuk.
25 November. We krijgen nu totaal geen boter en melk meer. Melk krijg ik gelukkig nog van buiten en ik ga proberen ook boter te krijgen. Met het water wordt het bedenkelijk, er wordt weinig gemalen en het giet iedere dag, nu zeker al 14 dagen. In de buitenwijken stonden de tuinen al onder, daar is het nu

weer wat gezakt doordat er onlangs een dag gemalen is. In de regel mag er alleen 's nachts gemalen worden. Vooral in de buurt van Berkhout en Bobeldijk staat veel land onder water, dat is ook erg laag gelegen. Dit is ook weer fnuikend voor de voedselvoorziening.

Er wordt ontzettend veel weggesleept; met handkarren kwamen ze uit Amsterdam en als alles nu nog maar tegen een redelijke prijs bij de mensen kwam, die er behoefte aan hebben, maar dat is helaas niet zo. Gelukkig zijn er ook nog anderen bij, die voor zichzelf halen. Er stond ergens een kistje sigaren vanaf *f* 10.— per stuk. Een doosje lucifers schijnt *f* 1.— te kosten, een pond zout *f* 7.50. Blauw de timmerman maakt nu doodkisten van vurenhout, dat gesaust wordt, van binnen bekleed met papier, alleen aan de bovenkant een reepje stof. Ik weet niet of ik al opschreef, dat de vissersvloot weer terug is. Er komen bij tijd en wijle gewonden in het St. Jansgasthuis. We spraken een chauffeur van de W.A.C.O., die wel lichtgewonden in een Roode Kruis-auto haalt. Onlangs stond een troep jongelui, waarvan we er een kennen, 's avonds bij 8 uur, op de Veliusbrug, ze werden aangehouden door 2 Duitse soldaten, moesten hun persoonsbewijs afgeven en mee naar het St. Jansgasthuis. Er was een trein met gewonden op komst en die moesten ze helpen dragen. De trein kwam elf uur binnen en reed tot de overweg aan de Koepoortsweg en daar werden de gewonden uitgeladen; het schijnt, dat ze uit Zeeland kwamen. Om 's nachts één uur kwamen de jongens thuis; die wij kennen is pas 16 jaar.

4 December. Er liggen weer verscheidene Roode Kruis-schepen in de haven. Vanmorgen zag ik een Duitse Roode Kruis-auto'tje, waarachter op de kap geschilderd stond: „Ich glaube an den Sieg".

20 December. Er worden druk bomen gerooid om

voor de mensen, van gemeentewege, 100 kg. hout beschikbaar te stellen, n.l. voor degenen, die hun rantsoen ko'en nog niet binnen hebben. De gemeente rooit in overleg met de bouwplancommissie, i.c. dus met mijn man. Ze zijn begonnen met de oude boom in het plantsoen voor het station aan het pad naar de Veemarkt; deze boom werd erg slecht en niet lang geleden was er weer een zware tak uitgevallen, hij werd dus gevaarlijk en had een lelijk model gekregen. Ook de kastanje voor het station is als slachtoffer gevallen en nog enige bomen aan het eind van de Noorderstraat bij de Baanstraat, ze stonden daar te dicht op elkaar; een paar iepen zijn daar gerooid en de mooie beuken zijn blijven staan. Bij het rooien krioelt het steeds van de kinderen, die overal spaanders afslaan; kleine schoffies lopen met zagen en bijlen. Het ergste is, dat de meidoorns in het plantsoen bij de Veemarkt bijna allemaal door de goegemeente afgezaagd zijn, jongens doen het. De mensen zitten natuurlijk zonder brandstof en de Gemeente is laat met het beschikbaar stellen van hout.
Verleden week zijn hier wat Duitsers aangekomen, die blijkbaar op hun verhaal moeten komen; men zegt uit Zeeland. Nog steeds optochten van hamsteraars, zielige opzetjes zijn er bij, mensen die hun krachten overschatten. Het komt ook meer dan eens voor, dat er onderweg sterven. Ze moeten steeds verder weg om wat te krijgen. Het weer blijft steeds nat en mistig.
Wij krijgen maar 1000 gram brood in de week en ieder laat dan zijn tarwebrood bijbakken. Je geeft het gemalen mee en men moet nu ook een beetje zout er bij doen. Nu we al sinds weken geen boter of melk meer krijgen, wordt het steeds lastiger dat te bemachtigen. Ik fiets er uren voor en krijg dan wel een half pond. Melk krijgen we gelukkig nog van een veehouder te Sijbekarspel, die we kennen; de

kinderen brengen het tweemaal per week op weg naar school, 4 liter in de week en ik haal 2 liter in Blokker, dat is voor ons een bof.

28 December. Met Kerstmis kregen we de boodschap in de Roskam, dat we er niet meer kunnen blijven eten; ze hebben geen brandstof en geen eten, wel aardappelen genoeg. Ze kunnen alleen de vaste bewoners en zichzelf nog voederen. Mijn man is gaan informeren in andere gelegenheden. De Keizerskroon heeft geen aardappelen, de Doelen geen brandstof, Sopar geen brandstof, het Park geen brandstof; ze deden het nog één week à *f* 8.80 per persoon per maaltijd! Nu, aan een week hebben we ook niets. We hebben in de Roskam gevraagd nog een week in Januari te mogen blijven, aangezien ik mijn aardappelbon, die bij de Centrale Keuken gegeven moet worden — want we gaan nu daar halen — al aan de groenteboer gegeven had, dat moet n.l. vooruit ingeleverd worden bij je handelaar. Nu, dat kon.

31 December. Gister, 30 December, is een man doodgeschoten in de kapperszaak van de Groot aan de Nieuwstraat, schuin tegenover de Grote Kerk. Deze man; een Hollander, was bij de Sicherheitsdienst; plotseling kwamen er 3 of 4 mannen binnen, die hem neerschoten en in de verwarring er onmiddellijk op de fiets vandoor gingen. Het moeten leden van de ondergrondse geweest zijn. Het slachtoffer kwam oorspronkelijk hier vandaan. Wij zijn blij dat het een Hollander is voor eventuele gevolgen. Het is gelukkig wat beter weer, de Kerstdagen waren prachtig, een beetje vorstig, helder en windstil. Op ondergelopen land wordt al schaats gereden. Nu met de vacantie ben ik enige malen zelf om de melk in Sijbekarspel geweest, een uur fietsen!

4 Januari. Vandaag is de vergelding gekomen van de moord van Zaterdag; voor de Grote Kerk zijn 5 mensen doodgeschoten. Er hangen proclamaties, dat voor vergelding van de moord terroristen en saboteurs op de plaats van het misdrijf standrechtelijk zijn neergeschoten. Ze hadden deze mensen uit Amsterdam gehaald. Het is een barre wereld!
Het stelen van hout gaat steeds door; de jonge bomen aan de Nieuweweg, die het eind van de Koepoortsweg met het Keern verbindt, zijn bijna allemaal verdwenen. De jonge linden aan het begin van de Tweeboomlaan zijn weg, maar naar ik hoor door de Gemeente bij mensen weggehaald. De Gemeente rooide de rest van de Tweeboomlaan tot aan het onbebouwde gedeelte; aan het onbebouwde gedeelte verdwijnen de vrij dikke iepen ook successievelijk.
5 Januari. Vanmorgen heb ik ons laten inschrijven voor de Centrale Keuken in de oude H.B.S. in de Muntstraat, je krijgt dan een bewijs, dan naar de Kruisstraat waar de keuken is om 2 kg. aardappelen in te leveren (die je clandestien gekocht moet hebben, want je bon moet je ook geven), mitsgaders een pond peulvruchten of de bon er voor, die ik al lang geleden bij de kruidenier inleverde; ten slotte naar de Westerdijk om de aardappelbon en de bewijzen, dat je je aardappelen en peulvruchten ingeleverd hebt, over te leggen, waarvoor je dan bonnen voor een week voor de keuken krijgt. Je krijgt ¾ liter per persoon; als je geen aardappelen inlevert een ½ liter. Je hoort algemeen, dat het heel goed is, er zit altijd vlees in, alleen hebben de meesten niet genoeg aan ¾ liter, dus bijkoken.

8 Januari. Er is een 30 man S.S. in het Park, dat net zowat leeg was. Van 5—8 Januari moeten de mannen tussen 16 en 40 jaar zich melden. Het schijnt, dat er van hier maar heel weinigen gegaan zijn.
11 Januari. Gister vertrok de trein met de lieden, die zich gemeld hadden; ik hoor, dat het er 37 waren van hier, de Streek en Enkhuizen er bij. Er vielen er steeds meer af. Ze moesten half tien op het Stationsplein zijn, maar er waren geen Duitsers en geen trein, dus ze konden gaan tot half één, toen was er een trein met mooi gecamoufleerde locomotief, witte strepen, die hier tot ± 5 uur gestaan heeft. Het schijnt, dat 's middags om 1 uur het Centraal Station te Amsterdam gebombardeerd was. De mannen onder de 40 durven zich nog niet op straat vertonen.
13 Januari. Men bemerkt nog niets van oppakking of razzia's, zodat er weer meer mannen en jongens op straat komen. Een paar nachten geleden zijn alle hotels afgezocht naar een Russin en een paar mannen, zoals verluidt, die ten slotte in hotel Geel gevonden en gearresteerd zijn. Er werd ook bij de Roskam hevig gebeld en met geweerkolven op de deuren geslagen. Mevrouw v. d. Sand begreep het eerst verkeerd en dacht, dat ze inkwartiering zochten, zodat ze hun lege kamers vertoonden. Ze kwamen ook bij mej. Husink op de kamer, 2 Duitsers met zaklantaarns. „Sind Sie allein," vroegen ze, keken achter een canapé'tje, onder de tafel en verdwenen weer.
De Centrale Keuken bevalt ons uitstekend, het eten is goed klaargemaakt, maar ik kook wel altijd iets bij. Als er stamppot is, soep vooraf of iets na, en gisteren hadden we pap, daar aten we grauwe erwten aan vooraf. Het ongeluk is, dat de aardappelen op zijn, er was een hele partij in Friesland gekocht, die per schip gehaald moet worden en nu kunnen ze van de Duitsers maar geen toestemming krijgen om te

varen; telkens hebben ze wat en met dat al hebben we de aardappelen nog niet. We moeten nu dus 2 kg. per persoon inleveren en de bon voor 1 kg. Er vallen nu nog al wat mensen af, maar wij blijven er bij. Bij de opschepperij zijn er altijd mensen, die proberen een schep meer te krijgen, maar de vlieger gaat niet op, de mensen zijn veel te bekend hier en worden dan ten aanhore van iedereen op hun plaats gezet.

18 Januari. Naar ik hoor is de S.S. weg.

22 Januari. Er hangen hier en daar papiertjes in de stad, waarop getypt staat, dat de Burgemeester bekend maakt, dat alle fietsen, heren- zowel als damesfietsen, eigendom zijn van de Duitse weermacht en dat a.s. Woensdag 24 Januari de fietsen ingeleverd moeten worden, tussen 9 en 12 uur, aan de Roodesteen 15 (het oud-burgemeestershuis). Ieder die zich na 12 uur nog op de straat met een fiets vertoont wordt in hechtenis genomen en zal zwaar gestraft worden!! Het is het ergste voor de voedselvoorziening; ik haal melk in Blokker, dat is nog te lopen, het is een uur, maar ik krijg ook uit Sijbekarspel, dat is 12 km., dus niet te lopen; de kinderen brengen het gewoonlijk, maar ik weet niet of ze nog durven komen.

25 Januari. Gister moesten de fietsen dus ingeleverd worden. Eergister kwam er een nieuwe Ortskommandant of Maandag geloof ik al. Moet een geschikte man zijn, heel iets anders dan de vorige; deze is Freiherr en 75 jaar. Men zegt, dat hij dat van de fietsen niet nodig vond; het zal wel waar zijn, want van de 150 fietsen die gebracht werden (hoe het mogelijk is, dat er toch altijd nog mensen met hazenharten zijn, die zoet met hun karretje aankomen), hebben ze de 25 slechtste gehouden.

27 Januari. Geweldige sneeuwval en vorst; het ellendigste wat ons kan overkomen. De nood is erg. Velen, de meesten stoken 's morgens niet, even tegen

elf uur een vuurtje om wat te koken, weer uit; om 7 uur naar bed. Een mooi bestaan. Maar als de nood het hoogst gestegen is....

Het Russische offensief is geweldig, dat geeft ons allemaal moed.

3 Februari. We zijn heel snel van de sneeuw afgekomen, het dooide zo hard, dat binnen een paar dagen alles verdwenen was.

De Duitsers zijn de hekken langs de spoorbaan aan de Spoorsingel aan het slopen. Er staat een wagen met 2 paarden, die de boel wegrijdt.

5 Februari. Ze zijn ook de hekken voor de W.A.C.O. aan het wegnemen; er is nog een enkel prikkeldraadje over.

11 Februari. Gisteravond is Dr. Baesjou voor de derde maal gevangen genomen, ook zijn assistent, die door de gang liep, namen ze mee. Het schijnt samen te hangen met iets wat in Obdam gebeurd is, maar daarvan weten we het rechte niet. Het begon blijkbaar in Wognum aan de kant van Wadway. Er werd iemand, naar ik hoor van de ondergrondse beweging, gepakt, die door de anderen ontzet werd. Er ontstond een schietpartij en dat sloeg over naar Obdam doordat de zoon van de dokter daarin gemoeid was. Maar nog eens, het rechte weet ik niet. Nu belde Dr. Baesjou Obdam op om te horen wat er aan de hand was; de dokter belde hij op en toen kwam er een landwacht aan de telefoon, die zijn naam vroeg.

Ik moet nog maar iets vertellen over de voedselvoorziening. Mijn man en ik gingen verleden Dinsdag op stap om nog te proberen wat op te schommelen, vooral tarwe. Nu we zo ontzettend weinig brood krijgen, laat ik 3 broden van 800 gram bijbakken, waarvoor ik 600 gram, dus per week 1800 gram tarwe, moet inleveren. Daarop is ten slotte je tarwevoorraad niet berekend. Wij gingen naar Blok-

ker, omdat we daar nog al wat mensen kennen. Direct naar het eerste boerderijtje, die hadden niets en verwezen ons naar de grote boerderij van Stam, een eindje verder. De man is heel vriendelijk, kende mijn man, maar we kregen niets. Toen naar de vruchtenkweker Visser op Westerhout, meer omdat we die kennen, want vruchten hebben ze en anders niet. We kregen daar zowaar nog een pond of 8 stoofperen en aten binnen een lekkere goudreinet. Vandaar naar J. Koeman, waar ik mijn melkfles afgaf, even verder naar P. Koeman, geen tarwe, ze hadden al zoveel mensen geholpen; we konden wel wat stoofperen krijgen. Graag, zeiden we, maar die kan ik wel per fiets halen als ik weer durf. Naar de molenaar. Vijf pond tarwe kunt U krijgen, maar op het moment niet, want hij was druk bezig. Dan kom ik het Donderdag halen, dat was best. We liepen bij de timmerman Greuter aan, die aan de oude boerderij werkte en die goeierd zei: ik zal U wel een paar pondjes brengen van mijn eigen voorraadje; inderdaad bracht hij Donderdag 3 pond en wilde er niets voor hebben. Terug bij Koeman kreeg ik een fles melk; hij liet ons eigengemaakte kaas proeven, die bitter geworden was. Ze zijn het kazen niet gewend, hij wist niet hoe het kwam. Het was inderdaad een zonderlinge smaak, maar we vonden het wel eetbaar en kregen toen een stuk cadeau! Erg vet, dat is heerlijk, want het hele jaar proefden we nog geen boter of vet; ik heb alleen nog een beetje raapolie, waarin ik wat kan bakken en nu hebben we op de bon weer een fles raapolie. De boter kost *f* 80.— per pond minstens en vet ± *f* 65.—. Donderdag liep ik weer naar Blokker, haalde melk en ging naar de molenaar, waar ik 5 kg. tarwe kreeg in plaats van 5 pond voor 30 cent per pond. Je hoort van boeren, die *f* 1200.— voor een mud vragen en krijgen. Twee potjes jam kreeg ik voor *f* 3.— per stuk. En het

smaakt eigenaardig, het ziet rood, maar je kunt het niet determineren wat het is. Met dat alles sjouwde ik naar huis terug, 10 pond aan iedere hand, want de melk en de jam wogen dat ook wel.

Ik ben toch zo op mijn praatstoel, ik moet nog vertellen over de hond van de timmerman v. d. Berg, die vlakbij ons woont; dit verhaal typeert de mentaliteit van tegenwoordig. Van den Berg kan het beest, waaraan hij erg gehecht is, niet meer voeden en wou hem buiten cadeau doen. Iemand kon hem helpen, het kostte hem dan *f* 1.50 voor een advertentie. Al heel gauw had hij een adres in Hem. Na een dag of veertien ging v. d. B. zijn hond eens opzoeken en al pratende kwam het over de waakzaamheid en als zodanig had Singer hem gekocht. En ik heb hem cadeau gegeven, zei v. d. B. Het bleek, dat men zich had laten betalen *f* 75.— 100 pond peulvruchten en 50 pond tarwe. Een mooi staaltje van de mentaliteit.

12 Februari. Vanmorgen is Dr. Baesjou met zijn assistent en 5 of 6 nonnen uit Obdam per vrachtauto naar Alkmaar gebracht.

19 Februari. Er was iemand van de ondergrondse gepakt, hij zat op het politiebureau en nu is hij door een aantal lieden ontzet, die de dienstdoende agenten met revolvers bedreigden. Er zijn nu drie agenten weg; de meningen lopen uiteen. Sommigen zeggen dat ze er vandoor zijn gegaan; volgens anderen zijn ze gevangen genomen.

Ik heb nog niet verteld, dat net vandaag voor 14 dagen er weer fietsen gevorderd werden. Ik heb nu een bordje op mijn stuur, waarop geschilderd staat „Gem. Museumdienst" en achterop de stempels van de Politie, de Gemeente en het Museum, bovendien een brief van de Burgemeester, dat ik als assistente van het Museum mijn fiets niet kan missen. Ondanks dit alles ging ik toch terug, toen ik hoorde dat er fiet-

sen gevorderd werden bij het begin van de Holeweg, waar ik, op weg naar Blokker, langs moest. Ik ben toen 's middags maar gaan lopen, want tegen 12 uur stonden een Duitser en een landwacht op de Koepoortsbrug fietsen aan te houden. Het nieuwste is, dat ze in de huizen gaan om fietsen op te sporen, bij voorkeur op Zondag. Ze waren al op het Oost, Gouw en Turfhaven. Mijn man zag een wagenvol vertrekken en ook een wagen met jonge dames! De stoeten eten-halende Amsterdammers worden steeds groter. Velen zijn volslagen uitgeput. De oude garage van Ford aan het Kleine Noord, die al een tijd lang bij de Duitsers in gebruik was, is voor nachtverblijf ingericht, er ligt stro in. Enige tijd geleden nam Wijnstok op de hoek van de Ital. Zeedijk en de Veermanskade ook mensen aan, die dan in de Synagoge ondergebracht werden, maar ik hoor, dat dat gestaakt is. Onlangs kwamen hier aan de deur drie burgervrouwen om logies vragen. Wij hadden er geen zin in, al gaat het je aan je hart. Onze buren Winkeler hebben hen genomen, dat zijn verbazend goed-hartelijke mensen. Ze zijn trouwens gewend allerlei lieden te hebben, omdat hun zoon, die pater is in Den Haag en leraar aan een R.-K. H.B.S., massa's jongens hier in de buurt bij boeren onderbrengt en die slapen dan eerst wel eens bij zijn ouders. Het is jammer, dat hartelijke mensen dikwijls zulke slechte ervaringen opdoen, zoals de weduwe Karssen van de boekhandel aan de Turfhaven; daar kwamen 's avonds een man en een vrouw bellen, die ze uit medelijden ook 's nachts hielden, 's morgens vroeg waren ze verdwenen met *f* 500.— en de inhoud van een linnenkast. Verhaal heb je daar niet op, de politie kan daar niets aan doen. Het is zoals altijd, de kwaden bederven het voor de goeden. In de R.-K. Jongensschool kunnen de mensen ook terecht, 's morgens en 's avonds krijgen ze dan een maaltijd. En in het ge-

bouw van de O.-I. Compagnie in de Muntstraat is een noodziekenhuis ingericht door de afdeling van het Roode Kruis; de meeste gevallen zijn uitputtingsgevallen.
Het is maar gelukkig, dat de kou niet lang geduurd heeft. De brandstoffennood wordt steeds groter en het aantal bomen kleiner.
27 Februari. Verleden week is er zo ontzettend gevlogen; een groot aantal van de duizenden vliegtuigen, dat dagelijks boven Duitsland komt, vliegt hier overheen.
Gisternacht schrokken we wakker van een zwaar geronk, dat moet een V II geweest zijn, iemand in Wognum had dat vurige ding gezien. We zien overdag met helder weer wel de baan van een in het zuidwesten. Waar ze vandaan komen weten wij niet; het is een vurige streep. Het is mogelijk, dat deze door de harde westenwind uit de koers geraakt is. Vanmiddag waren er 2 jagers even noordelijk van de stad. Het was geen gevecht, maar twee Engelse jagers, die met duikvluchten op auto's schoten; er is een vrouw bij gedood. Ook vandaag is er op de wegen geschoten, dat begint dus hier ook.
Er zijn verschillende scholen vrijgegeven. Ook de R.-K. Jongensschool op het Achterom, waar de voedseluitdeling voor de Amsterdammers plaats had; dat gebeurt nu in de R.-K. School Onder de Boompjes.
5 Maart. Vanmorgen om half zes is een bom neergekomen vlak bij de molen van Kuin, in het land achter de huizen tegenover het Proefstation; er zijn twee gaten in het weiland, dus men veronderstelt 2 bommen, maar we hoorden maar één klap. Er had een tijdje lang een vliegtuig rondgevlogen en ineens hoorde ik het heel laag overvliegen en pats daar had je het. Over de bedoeling kunnen we niet anders dan gissen, emplacement van het spoor, seininrichting op de watertoren, wie zal het zeggen. Gelukkig geen

mensenlevens te betreuren, alleen veel glasschade; vooral aan het Keern is het heel erg, van het Proefstation is geen ruit heel gebleven, Ambachtsschool dito. Ook bij ons in de Noorderstraat verscheidene kapotte ruiten, bij ons zelf is ook een ruit van de voorkamer in gruizelementen, Veemarkt, een paar op de Turfhaven, Koepoortsweg, zelfs hier en daar aan de Drie- en Tweeboomlaan.

Vandaag is er een soort razzia gehouden door de landwacht (ze huizen in het Park) en warempel is de heer Potter weer opgepakt, het hoofd van de Christelijke school, dat is voor de derde keer. Alle café's zijn tegenwoordig gesloten, alleen zijn de meeste op Zaterdag open.

De bediende van mijn man zijn kapper vraagt nu om een aardappel als hij scheert! Het is geen moet, maar hij stelt het op prijs. Hetzelfde jongmens verkoopt sigaretten van *f* 1.50 per stuk, die hij zelf ook rookt.

Ik weet niet of ik al opschreef, dat er een bomenwacht is op de singels enz.; ogenschijnlijk helpt het niet veel. Het wordt door mannelijke ingezetenen gedaan, die de Gemeente aanwijst.

Ik kan iedere dag wel opschrijven, dat er ontzettend veel vliegtuigen overkomen.

14 Maart. In Zwaag zijn drie landwachters doodgeschoten en nu is er een mensenjacht, de weg is afgezet, men hoort schieten, het heeft zich in Wognum voortgezet; hoe dat komt weet ik niet en wat er is gebeurd ook niet, alleen weet ik, dat de landwacht een boerderij in brand gestoken heeft van Laan, de mensen kregen 10 minuten om wat bij elkaar te pakken. De landwacht schoot de kippen dood en gingen ze slachten en braden; varkens dito. De koeien zijn het land ingejaagd, wat daarmee gebeurt weet ik nog niet. Ook de garage van Roemer is in brand gestoken.

17 Maart. We hebben gelukkig weer een ruit. Eigenlijk moet je in de ene helft matglas hebben, dat krijg je zo toebedeeld, maar we hadden nog een stuk glas, al bestaat de ruit daar nu uit twee gedeelten.
We hebben van de week kluiten turf uit Bobeldijk gekregen, die we al besteld hadden; onze buren en wij ieder 1000. Ze zouden komen als ze gedroogd waren. Maar nu was de brandstoffencommissie gekomen en er bestaat kans, dat de zaak in beslag genomen zou worden. We moesten ze zo gauw mogelijk laten halen. Nu is dat op het ogenblik ver van eenvoudig, dus voordat daar iemand voor gevonden was, werd er beslag opgelegd; het zal gedistribueerd worden voor bakkers enz. Op zichzelf is dat heel goed, maar wij hadden het al besteld; mijn man ging naar de brandstoffencommissie, die nog steeds Noorderstraat 22 huist, een paar huizen bij ons vandaan en hij kreeg voor ieder een vervoerbewijs voor 500 stuks. We kregen dezer dagen de kletsnatte dingen thuis, die we netjes op platjes en in de tuin opgestapeld hebben.
Op Zaterdag staat op de Veemarkt een man met vooroorlogs touw à *f* 15.— per bol.
Van het bombardement op de werf in Enkhuizen bemerkten we niets, wel gedreun, maar dat horen we zo vaak.
Al enige weken lang hadden we 's middags geen water, van half één tot een uur of half vier; nu is het er gelukkig weer de gehele dag.
21 Maart. Vanavond hoorden we, dat de Mosterdsteeg afgezet was, we gingen eens kijken, liepen de Baanstraat in en direct kwam er een Duitse soldaat uit de Mosterdsteeg en sprak ons aan. Waar we heen gingen, naar huis. Waar dat was, Noorderstraat. Nu, dan konden we net zo goed andersom lopen. Dit konden we inderdaad en keerden terug, maar wisten nog niets. Mijn man ging toen de Veemarkt op en

hoorde, dat er fietsen gevorderd werden in de Baanstraat. Ik heb mijn fiets maar definitief in het Museum gezet.
25 Maart. Gisteravond zijn mej. Van Vliet, haar huishoudster, mej. Laan en mej. Dell, onderwijzeres in Aartswoud, die bij haar op bezoek was, gevangen genomen. Waarom?
Sinds vanmorgen wordt er niet meer gevlogen, een verademing! Ze hebben hun mannetjes wel ergens anders nodig. We springen voor berichten; hebben zelfs een stille hoop, dat het omstreeks Pasen nog afgelopen kan zijn.
26 Maart. Dr. Baesjou is weer vrij en terug en ook zijn assistent is vrij.
27 Maart. De inboedel van mej. Van Vliet wordt door de landwacht weggehaald.
28 Maart. Er liggen 6 Duitse bootjes in de haven, een soort oorlogschepen, afweer aan boord.
Het huis van mevrouw Schottee de Vries aan de Doelenkade gevorderd voor de commandant met alles er in. Ze mocht zelfs haar eigen bed niet meenemen! Ik hoor, dat mevrouw De Vries toch haar antiek in veiligheid heeft kunnen brengen. Ze gaan werkelijk tot de laatste snik door! Het gaat fantastisch snel in Duitsland, maar een Paasvrede zal ons toch niet beschoren zijn.
6 *April*. Mej. Dell is weer terug; ze waren naar Alkmaar gebracht en de twee andere dames schijnen daar nog te zijn. Ze werden goed behandeld. Vanmorgen zijn er weer mensen gevangen genomen: Keet van de Koepoortsweg, meisjes Molenaar van de Westerdijk, een zekere Polman, een Selie, een visser, blijkbaar alles in verband met de illegale blaadjes.
Dezer dagen is de hotelhouder Geel verongelukt, van een auto afgeslagen, bij hem was het Wehrmachtverkehrsheim; hij kon daar niets aan doen. Hij be-

hoorde tot degenen, die goede daden deden, zo verstrekte hij nu en dan maaltijden aan kinderen. Maar ik wou dan eigenlijk vertellen, dat bij zijn begrafenis een krans was waaraan 9 paarse orchideeën zaten van *f* 15.— per stuk, de krans zelf kostte *f* 70.— en het zijden lint was ook fantastisch in prijs.

9 April. We beginnen ons wat onbehaaglijk te voelen met al die Duitsers, die hier opgesloten zijn. Niet, dat er hier in de stad veel zijn, integendeel. Wel veel activiteiten in de lucht. Gisteravond brandde er een zoeklicht op die Duitse schuiten in de haven. Er zijn er een paar bijgekomen. Nu zijn er 10.

Er was een troep van een 150 jongens van de Arbeidsdienst hier, die overnacht hebben in het oude burgemeestershuis; ze kwamen lopen uit Bergen en moesten de volgende dag door naar Enkhuizen. Ze zijn helemaal in het leger ingeschakeld, lopen met handgranaten. Een stuk of 20 zijn er vandoor gegaan. Mevrouw De Rooy, die achter het Museum woont, heeft er verscheidenen uit de achterdeur aan het Achterom zien komen en de benen nemen; totdat het gemerkt werd, de achterdeur werd dichtgegooid en er kwam er een op schildwacht staan met een handgranaat.

Verleden week kwam Mr. Jaap Kunst weer bij ons, op weg om te hamsteren; in het najaar was hij hier ook en tussendoor was hij naar Friesland en geregeld maar dichter in de buurt van Amsterdam. Hij was nu met een jonge dame, ze hadden een fiets en een handwagen. Ze hadden overnacht in Purmerend en kwamen hier op weg naar Bovenkarspel. Het is wel erg en ik teken het aan als typerend voor de toestand, dat een bekend musicoloog, privaat-docent aan de Universiteit van Amsterdam, eerste conservator aan het Koloniaal Instituut, er met een handwagen op uit trekt.

10 April. Gisteravond om ± 11 uur kwam er onder

meer gevlieg een jager over en zo'n schuitje in de haven ging er op schieten. Een half uur later kwam er weer een jager, die lichtkogels boven de stad uitgooide, het hele stadje was helder verlicht.

11 April. We hadden gehoord, dat de schuiten vannacht zouden vertrekken en inderdaad hoorden we gisteravond getoeter en motorgepuf.. Toch werd er om een uur of elf weer op een jager geschoten; verder was er ook veel gevlieg. We horen, dat de schuiten weg zijn en dat er 7 andere voor in de plaats komen.

In Zwaag zijn een stuk of 6 mensen gevangen genomen. Om ± half vier plotseling hevig mitrailleurvuur van twee duikende jagers op auto's op de Berkhouterweg, dicht bij het nieuwe viaduct. Er was een auto met fietsen, maar die schijnt niet geraakt te zijn.

12 April. Vanmorgen is er een convooi op het IJselmeer beschoten, dat toen binnengelopen is in Medemblik; 8 gewonden zijn toen naar Hoorn gebracht, 4 naar de Villa en 4 naar het Stadsziekenhuis. Het praatje ging toen alras, dat de Duitse schepen in Medemblik gebombardeerd waren.

13 April. Vanmiddag weer gemitrailleer in de richting van Berkhout. We horen het ook in de verte. Ik hoor, dat Keet etc. weer vrij zijn. De landwacht is nog steeds actief, de laatste stuiptrekkingen. Wat wij aanzien voor uit elkaar spattende granaten zijn lichtbronnen door het vliegtuig uitgegooid, waarbij foto's gemaakt worden. Ze fotograferen ook bij de lichtkogels, zoals laatst, dat schijnt de ouderwetse manier te zijn; het nieuwste is met een ding dat net een uiteenspattende granaat lijkt.

15 April. Vanmorgen vroeg is een colonne Duitsers met auto's enz. aangekomen; achterop staat „Pol", dus politie. De auto's worden in garages gezet en zij zelf gaan in hotels. Er komen er ook aan op fietsen, dekens achterop. Het zullen wel doortrekkers zijn.

We horen, dat Groningen al genomen is. Er is ook S.S. aangekomen en N.S.B.-ers. Ook vrouwvolk in de broek met hoge kaplaarzen. Die vrouwspersonen zitten op de stoep van het N.S.B.-kringhuis aan de Roodesteen. Alles komt uit Groningen. Hotel de Roskam moet helemaal ontruimd.

16 April. Vandaag is mej. Van Vliet met haar huishoudster lopende uit Amsterdam teruggekomen, ze waren Zaterdag 14 April vrijgelaten. Haar meubels zijn er nog, maar haar boeken, kleren, linnengoed, serviesgoed, dekens, sieraden en geld hebben ze meegestolen; ook het koper en tin, dat ze van Drechterland in bewaring had.

17 April. Gister steeds meer groepjes Duitsers, ze zijn nog net over de Afsluitdijk gekomen, nu kan het niet meer. Een Duitser in de Roskam zei, dat alles gedesorganiseerd was en ze geen leiding meer hadden.

Een van hen vroeg om een burgerpak. Zondag (gister) was er ook een bij een veehouder in Sijbekarspel, die kwam vragen om een motorfiets te ruilen tegen 2 burgerpakken. Gisternacht zijn de oorlogschuitjes uit de Doelenkade vertrokken.

Het ergste bericht was vanmorgen, dat de Wieringermeer onder water gezet wordt. De eerste vluchtelingen zijn al aangekomen, bij onze buren, een neef en familie, 8 man sterk. Om 6 uur kregen ze het bericht. De ingenieur van de Waterstaat Beckering-Vinckers is er heen om te trachten uitstel te krijgen, want het schijnt, dat ze om 12 uur weg moeten wezen. Om 3 uur was de tijd, dat de bewoners weg moesten wezen, maar ze zijn zo lang mogelijk heen en weer blijven gaan naar het vasteland om alles in veiligheid te brengen.

Onder de bomen links van het station staat weer een aantal wagens met Duitsers, ook N.S.B.-ers blijkbaar; er komt nog heel wat hierheen.

Gistermiddag was er meer activiteit in de lucht dan vandaag.

18 April. De man van de Wieringermeerfamilie bij onze buren is nu ook gekomen. Hij had nog de gehele nacht doorgewerkt om zoveel mogelijk alles weg te krijgen; vanmorgen vroeg stond het water tot aan zijn drempel, toen kon hij niet meer. Vrijwel alles heeft hij mee kunnen nemen, maar zijn levenswerk is voor het ogenblik vernietigd. Hij woont aan de kant van Medemblik, daar is de meer het laagst, zijn boerderij komt er ruim 4 el onder.

Er zijn twee gaten in de dijk gemaakt bij de Oude Zeug.

Gisteravond is er iemand doodgeschoten op de straat na 8 uur, die na sommatie niet bleef staan.

Het is wel de moeite waard om te vermelden, dat we een zeldzaam mooi voorjaar hebben, in Maart zaten we nu en dan al buiten, nu is het volslagen zomer, het groen en de bloesems zijn ongekend ver uit, de pruimen zijn al haast uitgebloeid.

23 April. Gister is de inspecteur der belastingen Breijer op de Schellinkhouterdijk doodgeschoten door de landwacht, die aan het fietsenvorderen was; ik weet niet of hij niet bleef staan, toen ze hem riepen stil te houden, of dat hij omkeerde, toen hij zag dat ze aan het vorderen waren; in elk geval werd er op hem geschoten en hij was dadelijk dood. Zo volgt de ene streek op de andere. De haat tegen de landwacht wordt steeds groter.

De laatste weken krijgen we melk aan de melkfabriek. Nu er geen vervoer meer verderop is, blijft alle melk hier en kunnen we 1 liter per persoon komen halen; het gaat alphabetisch, eergister konden wij krijgen en vandaag weer. Er is dikwijls blijkbaar wel 3000 liter. Het is alleen afschuwelijk, dat je er meer dan een uur voor in de rij moet staan. Wij zijn er goed mee af, maar ik kan toch nooit de ge-

dachte van mij afzetten, dat het eigenlijk de melk voor de Amsterdamse babies is.

27 April. We zaten deze week dik in de Duitsers, er liggen weer 6 oorlogschepen in de haven en een sleepbootje en aan het Hoofd een stuk of wat van die bakken, waarmee een hele troep matrozen of mariniers gekomen is. Het Park zit weer vol. 24 April (Dinsdag) stonden er plotseling weer 22 wagentjes op de Veemarkt, takken er op voor camouflage. Keukenwagen er bij en ook 2 „dames", een blonde en een zwarte. Waar ze vandaan kwamen weten wij niet. Er was een Zeeuwse en een Groningse boerenwagen bij, op een ander zag ik Apeldoorn staan. Een deel er van stond op de Noorderveemarkt onder de bomen bij de spoorbaan. Ze waren van Maandag op Dinsdag gekomen. Nu is er een deel verdwenen. We liepen op een avond langs de zee en daar waren de mariniers aan de waterkant, achter het Park, zich aan het wassen. De soldaten zijn een echte haveloze troep om te zien. De Roskam is ook weer leeg; er is van alles uitgehaald: tafels, stoelen, servies- en beddegoed, maar het is mogelijk, dat dat alles naar het Drechterlandse huis gebracht is, dat ook weer in gebruik genomen werd.

29 April. Gisteravond kwam het bericht door, dat Himmler onvoorwaardelijke capitulatie aangeboden heeft aan Engeland en Amerika, hetgeen niet aanvaard werd, omdat hij het niet aan Rusland aangeboden heeft. We leven in gespannen verwachting wat er gebeuren gaat.

Gisterochtend waren alle Duitse wagentjes weg; de marinemensen zijn er nog. De meeste soldaten zijn weg, er moeten er nog een 30 zijn.

30 April. Vandaag was het een opgewonden dag, gedachtig aan September zouden we deze dag „Dolle Maandag" kunnen noemen. De mensen vertelden algemeen, dat het vrede was. Sedert Zaterdagavond

was al bekend, dat Himmler aan Engeland en Amerika onvoorwaardelijke capitulatie aangeboden had. Nu werden vanochtend op verschillende plaatsen in de stad de soldaten door een hogere toegesproken, waarbij hun over dit aanbod werd verteld en hun gezegd werd wat ze in geval van overgave moesten doen. De omstanders verstaan dit dan verkeerd en maken er dan van dat de oorlog voorbij is. Er stonden overal groepen mensen te praten, de landwacht werd er zenuwachtig van en op de Turfhaven riepen ze: uit elkaar, en schoten in de lucht. De mensen vlogen naar alle zijden. De vissers mogen niet meer uitvaren behalve de roeiboten.

2 Mei. Vandaag kwamen de eerste Amerikaanse bommenwerpers met levensmiddelen over de stad. Ze vlogen heel laag en we zwaaiden naar hen; ze konden het stellig zien!! Ze gingen richting Alkmaar en ze zijn daar ook inderdaad heengegaan, telkens groepen van 7.

In Zwaag was een landwacht doodgeschoten en nu heeft de landwacht daar 4 jonge mannen doodgeschoten en een stuk of 40 opgepakt. Sedert Maandag worden ontzettend veel fietsen gevorderd. De soldaten gaan hier uit de stad weg en peddelen naar de dorpen, waar het vol zit. Er zijn daar natuurlijk meer levensmiddelen; ze vorderen daar dan ook vee, aardappelen enz.

De schepen in de haven hebben halfstok gevlagd voor de dood van Hitler, in de stad niet gelukkig, ook aan de Ortskommandantur. De Pfeiler „Ameise" op de watertoren wordt ook afgebroken. Er wordt sedert verleden week ook veel meer gevlogen; van schieten op voertuigen bemerken we ook niets meer en we gaan 's avonds weer met een gerust hart naar bed. Ik denk er over de vluchtkoffertjes die in de huiskamer staan ook maar uit te pakken, hoewel ik toch wachten zal tot „de vesting Holland" zich overgege-

ven heeft, je kunt nooit weten wat er kan gebeuren.
3 Mei. Vandaag weer grote bommenwerpers voor het voedselbombardement over de stad.
4 Mei. De geruchten zijn niet van de lucht. Er wordt verteld, dat er vrede is, tenminste, dat in Nederland en Denemarken de capitulatie een voldongen feit is. Maar de radio zei niets. Nu vertelde een alleszins geloofwaardig iemand me, dat het wel degelijk waar is, maar dat de radio niets zegt om bloedvergieten te voorkomen. Er worden maatregelen genomen, dat een en ander al geregeld is voordat het bericht de wereld ingestuurd wordt. De vissers mogen weer naar buiten.
5 Mei. Vanmorgen om een uur of zes riepen onze buren: er is vrede! Iemand had bij hen gebeld en het gezegd. We horen nu, dat het gisteravond kwart over negen door de radio gegaan is. Mijn man ging al vroeg in de stad, maar er was officieel nog niets bekend. Men durfde nog niet te vlaggen, in de Nieuwsteeg hing er één, maar die is op aandrang van anderen weer ingehaald; er is zó gewaarschuwd tegen voorbarig vreugdebetoon. Maar vanmiddag kwamen schuchter de eerste vlaggen en om ruim drie uur vlagde de hele stad, het Stadhuis en de torens incluis. Het gebouw van de telefoon aan de Noorderstraat was een van de eerste, ze hadden gevraagd aan de Ortskommandant of het mocht en het mocht. Ieder loopt met Oranje; er formeerde zich vanzelf een hele lange optocht jongelui, die juichend en zingend door de stad trok; op de Noorderveemarkt ontmoette ze een zeker evenlange sliert, die van het Keern kwam. Het is alles even spontaan en vrolijk en wij als ouderen vonden het ontroerend, ook de vlaggen huis aan huis, wat we in geen 5 jaren gezien hebben. Verscheidene winkels hebben portretten van de Koningin en de Prinses voor de ramen staan, met toepasselijke boeken, alles komt weer voor de dag.

Ook zie je allerlei jongelui te voorschijn komen, die ondergedoken waren.
Een paar huizen bij ons vandaan bleken 4 Italianen te zitten, die indertijd de benen genomen hadden, toen de Italianen die hier zaten en onder pressie bij de weermacht gegaan waren, van hier vertrokken. We wisten wel, dat er 4 moesten zijn, maar niet, dat ze zo dichtbij ons zaten. Ook komen er weer Joden te voorschijn. De landwacht zit in het Parkhotel en wordt bewaakt door de Duitsers; bij de andere door de Duitsers bezette gebouwen staan dubbele wachten. Het schijnt, dat de Duitsers ook de N.S.B.-ers moeten vangen en zorgen, dat ze niet weglopen. Waar moeten ze trouwens heen lopen? Bij sommige N.S.B.-ers hangt de vlag uit!! Het is vandaag stralend weer en zachter; na de prachtige Maart en April was het de laatste 10 dagen weer erg koud met hagelbuien en gure wind. Maar vandaag hadden we het Oranjezonnetje.
6 *Mei.* Vandaag, Zondag, nog hetzelfde in de stad; de ondergrondse heeft bij de N.S.B.-ers die vlaggden gezegd, dat ze de vlag in moesten halen.
7 *Mei.* Het wordt menens! De Burgemeester heeft zijn keten af moeten geven en is met een auto van de ondergrondse naar zijn huis gebracht, dat hij niet mag verlaten. De ondergrondse heeft het Stadhuis bezet; het wemelt er van jongelui met banden om de arm, witte banden, waarop met zwarte letters „Oranje". Er zijn: de jongere Gert Scholten, Bakker van de post, Mr. P. S. Winkel, De Flart, die reserve-kapitein was, is nu kapitein van het district West-Friesland. Ik ken al die anderen niet; er zijn meisjes die estafettediensten doen, de telefoon bedienen en de heer C. Kroon, kaaskoper, is waarnemend-Burgemeester. Het wachten is op de Canadezen. Er vliegen auto's rond en motorfietsen allemaal van de ondergrondse. De bordjes met richting-

aanduiding in het Duits zijn vervangen door Engelse! Bij de Grote Kerk, waar deze winter de vijf mensen doodgeschoten zijn, hangt een Oranje vlag en liggen bloemen, een stuk van de Oranjevereniging en van vele particulieren. Ik heb vanmiddag bloemen gebracht op het graf van de Canadezen op het kerkhof (de Canadezen van de vliegtuigen die verleden jaar brandend naar beneden gekomen zijn). Er mochten nooit bloemen op liggen, de man van de begraafplaats was er verantwoordelijk voor. Nu staan er palmen en er stonden rode en witte tulpen, het ziet er vriendelijk uit. Er staan nog maar twee kruizen met namen op, de 17 anderen liggen in Den Haag te wachten op verzending, vertelde de bediende mij. De padvinders lopen ook weer in uniform en trokken door de stad. Overal in de stad hangen de illegale blaadjes voor de winkelramen.

Vermakelijk is dat in de winkel aan het eind van het Noord vlak bij het Breed, waar tot voor een paar jaar een N.S.B.-er een winkel had en waar de laatste jaren allerlei plakkaten hingen van de Arbeidsdienst e.d. en waar men zich ook kon melden, nu Vrij Nederland hangt en borden staan, waarop het laatste nieuws geschreven staat.

8 Mei. Tegen 12 uur is Burgemeester Leemhorst met zijn vrouw teruggekomen! Per auto uit Soest. Hij kwam vanmiddag op het Stadhuis, waar Kroon hem de ambtsketen omgehangen heeft. Mijn man was er en is mij ook komen halen; het was zo aardig hem weer terug te zien. Ze hebben nu verteld, dat hij 14 maanden thuis geweest is in Soestdijk, nooit buiten geweest; ook de twee oudste zoons ondergedoken thuis. Al die tijd heeft hij fluisterend gesproken, want naast hem woonden N.S.B.-ers.

Het wachten was vanmiddag op de Canadezen, die niet kwamen. De K.P. (knokploeg) houdt overal wacht, deze N.B.S. (Nederl. Binnenlandse Strijd-

krachten) vormen nog een vrij grote groep en je moet bewondering voor hen hebben; ze speelden met hun leven, heel velen zijn doodgeschoten. Ze lopen in donkerblauwe overalls met kleine machinegeweertjes, die uit de lucht zijn neergeworpen door de Engelsen. Ze gaan er wel eens wat nonchalant mee om, zodat er een paar ongelukken gebeurd zijn. Vanmorgen was er een hele commotie hier in onze straat, bij de familie Van Baar (een paardenhandelaar oorspronkelijk uit Hem), er kwam een auto'tje met een Canadees, die een Hollander bleek te zijn en wel een schoonzoon van de Van Baars. Hij was politieagent in Breda en toen hem gelast werd allerlei mensen op te pakken, was hij met zijn vrouw en kinderen ondergedoken. Zijn vrouw was een hele tijd al hier bij haar ouders met haar kinderen en hij was weg en nam dienst bij het bevrijdingsleger, bij de brigade Irene. Hij kwam nu uit Friesland in een op de Duitsers buitgemaakt auto'tje, waarop nu een witte ster geschilderd was.
Vanavond was er volkszang op de Roodesteen met drie muziekcorpsen. Wij waren in het Museum, het was erg vol, vooral veel kinderen, ook het meisjesgilde, maar erg gezongen werd er niet, dat doen de mensen hier niet zo. Tot slot trokken zij langs de kerk.
Vannacht zijn matrozen (Nederlanders in Duitse dienst) in botters en een jacht gevlucht. Ook de landwacht is op de vlucht, naar ik meen was het gisternacht al.
9 Mei. Vanmorgen zouden de Canadezen weer komen, op het Stadhuis zei men om 10 uur, half 11. We waren er eerst, maar het was er vervelend en we dachten dat ze, hoe dan ook, binnen zouden trekken, dat wilden we wel zien. We gingen dus naar het Museum, maar er kwam niets. Om over elf ging ik weg om het eten uit de gaarkeuken te halen en er

is weer niets gekomen. Om een uur of 12 kwam er een auto met een paar officieren, die van het Stadhuis naar de Ortskommandant gegaan zijn, zoals men zegt, wat heel goed waar kan zijn, want de heer Grabowsky, hoofd van de U.L.O., ging mee als tolk. Er staat nu bij Vrij Nederland, dat ze morgen of overmorgen komen. Zo lang zijn de Duitsers nog hier, lopen gewapend en hebben nog het militair gezag.

10 Mei. Hemelvaartsdag, steeds prachtig zomerweer. We horen, dat gisteravond laat Canadezen zijn aangekomen. Om tegen 12 uur arriveerde een Engelse (Amerikaanse?) kolonel met een paar anderen en werden officieel op het Stadhuis ontvangen. Wij zagen hen er uit komen; de K.P. defileerde voor hen, padvinders zorgden voor afzetting en leden van de ondergrondse lieten niemand door. Ook was een vrachtauto met een stuk of 15 soldaten gekomen, die in de Gouw staat; het wemelde van de kinderen er bovenop en er in, dat vinden ze allemaal goed.

Ik heb nog niet verteld, dat de raadzaal versierd is; buitengewoon lelijk en smakeloos. Naast de deuren hangen als men binnen komt rechts een Nederlandse en een Amerikaanse vlag, links de Engelse en de Canadese en in het midden boven de deuren, voor de prachtige klok, de Sovjetvlag! Verder zijn de panelen ter weerszijde van de mooie schoorsteenmantel met Oranje bespannen en daarop staat aan de rechterkant het Nederlandse wapen geschilderd en links het Canadese, beide gehouden door „leeuwen", zoiets monsterlijks om geen woorden voor te hebben (maar het kan niet anders).

De toestand is nog niet geregeld. Je moogt de stad niet verlaten, tenminste niet om „op reis" te gaan, overal staan wachten die mannen aanhouden; er wordt voor gewaakt, dat geen N.S.B.-ers de stad verlaten. Het oppakken gaat steeds door.

In Blokker hebben ze twee getrouwde vrouwen

kaalgeschoren, een toefje in het midden laten zitten, een lintje er om, op het voor- en achterhoofd een hakenkruis geverfd met zwart en zo het dorp rond gereden, waarna ze naar huis gestuurd zijn; de jonge meisjes hebben ze laten lopen.
12 Mei. We krijgen meer bonnen en werden blij gemaakt met 800 gram brood, maar er is geen bloem genoeg, we krijgen dus maar 400 gram! Ook een half pond suiker; we hopen, dat dat binnen afzienbare tijd wel komt.
Gister zijn er nog een stuk of zes „Schnellboote" in de haven gekomen, zwaar bewapend. We krijgen de volgende week brood van het Zweedse Roode Kruis, hiertoe moest een bon ingeleverd worden bij een kruidenier.
16 Mei. Gister om 6 uur een hevig fluitende locomotief, de hele Noorderstraat, wij ook, rende naar het raam of naar buiten. Het was een goederentrein en voor op de locomotief stonden een r.w.b. en een oranje vlag! Ik heb nog verzuimd te vertellen, dat dagelijks N.S.B.-ers naar de Rijkswerkinrichting gebracht worden, de oud-Burgemeester zit er ook; hij is verleden week Maandagavond (het kan ook Dinsdag geweest zijn) dus de 7e er heen gebracht. Eerst liepen ze en werden nagejoeld, nu gaat het beter, ze komen per dichte auto, die de brug oprijdt, zodat de vele belangstellenden, die er steeds staan, er niet veel aan hebben. Het schijnt, dat ze van het hele gewest hier gebracht worden. De vrouwen zijn ondergebracht in het burgemeestershuis aan de Roodesteen, waar de landwacht huisgehouden heeft. Bij Vrij Nederland (Gr. Noord) hangen foto's om te laten zien hoe de heren het achtergelaten hebben. Er zijn eerst een paar timmerlieden bezig geweest om het ergste op te ruimen, een is er trouwens nog bezig om b.v. de W.C. toonbaar te maken; nu moet het verder natuurlijk in orde gemaakt worden door

de N.S.B.-dames en het begint er al toonbaar uit te zien. Soms komt er een postauto'tje voor, er stappen een paar N.S.B.sters in en ze worden naar de werkinrichting gebracht om schoon te maken. Ze slapen op stro, alleen de vrouw van de oud-Burgemeester is wat ziek en heeft een matras. Jeane Meijer, verpleegster en maatschappelijk werkster, is er commandante, haar rechterhand is Laura Steenblok, ook een maatschappelijk werkster.
We kregen vandaag ons geschenk van het Zweedsche Roode Kruis, n.l. een regeringsbroodje van 400 gram per persoon. Het is hier gebakken. De apotheek van De Jong aan het Noord is gesloten en leeggehaald voor het algemeen belang. Er zijn ook al enige huizen van N.S.B.-ers leeg. Op de huizen van N.S.B.-ers, waar de gehele familie gevangen genomen is, staat een papier geplakt met „Bevel; de huizen zijn eigendom van het militair gezag en niemand mag er in."
20 Mei. Vanmorgen zijn de laatste Duitse militairen, die in de R.H.B.S. lagen, uit Hoorn vertrokken en de school is nu met Engelsen bezet.
30 Mei. De R.H.B.S. is vrijgegeven; verleden week het Missiehuis al. Toen waren de Engelsen die daar lagen naar de R.H.B.S. verhuisd, maar nu zijn de Engelsen vertrokken en er is alleen nog maar de N.B.S.
6 *Juli.* De houten keten op het Baadland, waar munitie in was, zijn door N.S.B.-ers afgebroken, het is klaar en ieder mag er weer wandelen. De hopen aarde, die er omheen lagen, zijn er nog.
Vermoedelijk beginnen ze nu aan de Nieuweweg.

EINDE VAN DE AANTEKENINGEN.